

KIRKEGÅRDEN

August 2015

35. årgang

Tema:
BEGRAVELSES-
HANDLINGEN;
FØR, NU OG I
FREMTIDEN

4

BIKAB

AFFALDSSORTERING

BIKAB affaldssorterings skab er udviklet og tilpasset kirkegårdens behov for biologisk og ikke biologisk affaldssortering.

Skabet er ergonomisk let at arbejde med, idet affaldslågerne svinges ud, så der undgås besværlige løft.

Hver sortering indeholder 100 ltr. plast spand. Som tilvalg leveres Bikab også med praktisk redskabsholder monteret bag på skabet.

Ønsker du affaldsvogne i skabet har vi udviklet BIKAB-flex, der i modsætning til spandene tømmes med 110 ltr. vogn på hjul.

For Bikab og Bikab-flex gælder det for begge skabe at de leveres som dobbelt eller enkelt skab.

Vil du vide mere eller se skabet, er du meget velkommen til at kontakte os.

TLF.: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Departementschef Anne Kristine Axelsson
s. 08	Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig
s. 14	Den gode begravelse - før og nu
s. 20	Sorg og ritualer på kirkegården
s. 24	Diakoni på kirkegården
s. 28	Ændringer i begravelseshandlingen
s. 32	Se nu stiger solen af havets skød
s. 34	Prioriteringen har ændret sig
s. 36	Tendenser og traditioner
s. 38	Helt i hendes ånd
s. 42	Udstilling på Kerteminde ny kirkegård
s. 44	Kursus i ergonomi på kirkegården
s. 46	Profil – Erik Rasmussen
s. 48	”En god staude til kirkegården” - Helianthemum
s. 50	Paragraffen
s. 52	Kort nyt
s. 54	Kalender

TEMA: BEGRAVELSESHANDLINGEN; FØR, NU OG I FREMTIDEN

Med dette temanummer sætter vi fokus på selve begravelseshandlingen. Har den altid været som nu – og hvad kan vi forvente os af fremtiden?

Forsiden: Løgumkloster Kirke. Foto: Helle Skaarup

REDAKTION

Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@hvejsel.eu

Casper Nicolai Khalik Pagh Vett
Odense Kommunale Kirkegårde
E-mail: cnpv@odense.dk

Redaktion:

Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jeztho@gmail.com

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 – Fax 4586 4157
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Layout og tryk:

Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 5, 2015 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. september 2015
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

DEPARTEMENTSCHEF ANNE KRISTINE AXELSSON

Af Jens Zorn Thorsen,
jezth@gmail.com

Anne Kristine Axelsson tiltrådte den 1. marts 2015 stillingen som departementschef i Kirkeministeriet.

KIRKEGÅRDEN byder Kirkeministeriets nye departementschef Anne Kristine Axelsson velkommen. Anne Kristine Axelsson kommer fra en tilsvarende stilling i Justitsministeriet og lægger vægt på synlighed og personlig kontakt.

Stillingen som departementschef er kirkeministeriets øverste embedsmandsstilling og den administrative leder af ministeriet, samt bindeledet mellem kirkeministeren og ministeriet, mens ministeren varetager den politiske ledelse.

Departementscheferne har igennem de seneste ca. 25 år været beklædt af mænd: cand.jur. Preben Espersen (1988),

cand.jur. Finn Langager Larsen (1998), cand.scient.pol. Jacob Heinsen(2004), senest cand.polit. Henrik Nepper-Christensen(2007) og nu er det cand.jur. Anne Kristine Axelsson (2015), som kommer fra en lignende stilling i Justitsministeriet.

Et godt netværk giver nyttig viden

Anne Kristine Axelsson er frisk og imødekommende, og samtalen vidner om en god indsigt i folkekirken, mens Anne Kristine Axelsson fortæller om de administrative opgaver som kirkeministeriet arbejder med for tiden. Hun peger her

på det interessante i de styringsmæssige paralleller, der kan ses over til Justitsministeriets område, hvor de decentrale enheder – domstolene - rent styringsmæssigt kan minde om stiftsadministrationerne. Og hvor en god kontakt med indsigt i konkrete problemstillinger, giver nyttig viden og er afgørende for et godt samarbejde. Men også at der fortsat er potentiale i at udbygge det gode netværk mellem Kirkeministeriet, stiftsadministrationer og provstierne.

Anne Kristine Axelsson lægger derfor, i sit virke, vægt på synlighed og personlig kontakt med stiftsadministrationerne som hun agter at besøge allesammen.

Nye projekter

Kirkeministeriet arbejder for tiden løbende med projekter, hvoraf nogle af dem er på ønskelisten til den nye Folketings-samling. Blandt andet ønsker Kirkeministeriet og Anne Kristine Axelsson at arbejde med synliggørelse af menighedsrådsvalget, gennem en grundlæggende diskussion, der kan sikre fremtiden for valgene og hermed bidrage til en øget legitimitet for de valgte menighedsrådsmedlemmer.

Projekter af den type - og projekter generelt - begynder i Kirkeministeriet, med nedsættelse af en arbejdsgruppe med deltagelse af relevante medlemmer fra interessentgrupperne. En arbejdsgruppe fødes grundlæggende i Kirkeministeriet, på baggrund af input og rådgivning fra personalet og kontakten med brugerne. Og her vil kirkegårdenes brugere og organisationer fortsat være en væsentlig del af det lovforberedende arbejde i Kirkeministeriet.

Den digitale platform

Informationsmekanismerne mellem Kirkeministeriet og de decentrale administrationer, stifter og provstier, ønsker Anne

Kristine Axelsson bevaret og udbygget. Derfor vil bl.a. Kirkeministeriets hjemmeside og den digitale platform, fremover fortsat være en væsentlig del af kirkeministeriets informationskilder og vil løbende blive tilpasset og opdateret efter folkekirkens behov. Anne Kristine Axelsson nævner at "Vi er ikke ukendt med perioder hvor, især digitale projekter har været længe undervejs og skabt usikkerhed om projektets status". Ikke desto mindre er det Anne Kristine Axelssons indtryk, at Kirkeministeriet og folkekirken som helhed er langt fremme på det digitale område sammenlignet med andre ministerier.

Reformation og information

Dette er kun et uddrag af en ellers travl arbejdsdag på Slotsholmen for Anne Kristine Axelsson, som i øvrigt har mødeaktiviteter med personalet, repræsentanter for interesseforeninger, biskopper, reformations præsidiat (<http://luther2017.dk/>) mv.

Den kommende fejring af den nordiske reformations 500 års jubilæum i 2017 fylder meget; og ikke mindst arbejdet med at udbrede jubilæet til befolkningen, ligger Anne Kristine Axelsson på sinde, for at drage maksimal nytte af det store arbejde, der ligger i det i stifterne.

Anne Kristine Axelsson sætter pris på den daglige cykeltur igennem Bispebjerg kirkegård, mellem hjem og arbejdet, og frydes over det myldrende liv på kirkegården; et liv af mennesker med forskellige gøremål, som hun mener klæder kirkegården.

"Men noget mangler der i øvrigt her og på nogle andre kirkegårde. Der mangler generelt god information om seværdigheder." siger Anne Kristine Axelsson til efterretning. ■

PRAKTISK Udstyr I PROFESSIONEL KVALITET

Felco – Löwe – ARS – Silky – Wolf Garten
& meget andet udstyr til det grønne område

AKTUELT
Gyllebo blodmel mod råvildtbid haves i 1 kg
pakninger

Dansk Skovkontor A/S TLF 57 83 01 10
www.dansk-skovkontor.dk

Dansk Skovkontor A/S
Grundlagt 1950

Stangsakse

ARS
Beskæringsudstyr

SITAS.DK · 44 65 05 65

Knivtandssave

Topsave

”DEN SIDSTE TUR”

Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Rustvognscyklen vækker opsigt i Københavns gader. Foto fra Facebook, Bededamerne.dk

Begravelse Danmarks rustmotorcykel blev præsenteret i oktober sidste år og har været i brug adskillige gange siden da. Foto fra Begravelse Danmark.

En af tidens tendenser er, at begravelseshandlingen godt må skille sig lidt ud; være mere personlig. Det gælder selvfølgelig også for den sidste tur.

I 2014 blev to nye muligheder for ”rustvognskørsel” introduceret i Danmark: Bededamerne lancerede den udelukkende pedaldrevne rustvognscykel og Begravelse Danmark præsenterede deres Harley Davidson rustmotorcykel.

Begge køretøjer inspirerer til at gøre noget særligt ud af den sidste tur...

Som det var tilfældet med Vera, der sammen med familien blev cyklet gennem Søndermarken på Frederiksberg, hvor hun elskede at gå tur, eller som Linda, der fik sin sidste tur i sidevognen; forbi hjemmet og Fåborg Havn, fulgt af 19 andre Harley’er.

Rustmotorcyklen

”Vi har skabt denne mulighed for alle, uanset om man har haft en livsvarig passion for motorcykler, eller bare synes, at idéen er sjov, spektakulær eller interessant”. ”Livet er noget særligt og det bør det sidste farvel også være...”. sagde Mogens Balling, direktør i Begravelse Danmark, ved lanceringen af rustmotorcyklen i oktober 2014.

Siden da har Harley’en været brugt til 11 begravelseshandlinger og adskillige pr-arrangementer. Mogens Balling vurderer, at rustmotorcyklen har ramt et behov og at den er blevet positivt modtaget, som et godt alternativ til den traditionelle rustvogn.

Rustvognscyklen

”Det er så fantastisk at cykle gennem København på rustvognscyklen - folk smiler, standser, vinker, spørger, tager billeder, stopper deres biler og træder ud. Jeg er overvældet og rørt”, Sille Kongstad, indehaver af Bededamerne.dk, citat fra Facebook).

Sille Kongstad har selv designet rustvognscyklen, inspireret af tidligere tiders hestetrukne rustvogne. Rustvognscyklen blev præsenteret i juli måned sidste år og har siden fået en del presseomtale. Den er blevet populær og bruges i 10 – 15 % af de begravelseshandlinger, Bededamerne.dk står for.

Nye muligheder for en særlig afsked

Senere i år præsenterer Begravelse Danmark den første hvide rustvogn i Danmark og Sille Kongstad arbejder på et koncept med Gaudi-inspirerede gravminder, hvor de enkelte mosaikker kan bestå af personlige hilsner og minder.

Professionel rod-, stød- og stubfræsning gennem 34 år

Hækfræsning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

JMM

WEIDEMANN

YANMAR

AMMANN

ATN

En kraftfuld hjælper og det rigtige udstyr til kirkegårdsarbejdet

WEIDEMANN

Eksempler på udstyr: saltspredere, fejmaskiner, sneskrabere, uni-skovle, affaldsbeholdere, ukrudtbørster mv.

Søren	Midt- og Nordjylland	20 32 70 34
Henrik	Midt- og Nordjylland	20 29 23 87
Peter	Syddjylland/Fyn	20 25 88 98
Henning	Vestjylland	21 42 66 76
Hans Peter	Sjælland	40 30 75 49

MARKEDETS
STÆRKESTE
PARTNER

www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

STEMAS
member of JMM GROUP, Scandinavia

Medlem af
Maskinindustriens
det blå stempel

NYHED fra Balle Innovation

Nu tilbyder Balle Innovation

Katafalker fra kr. 15.000,-

Hos Balle Innovation er vores mål at forbedre arbejdsmiljøet på kirkegårde, kapeller og krematorier. Det opnår vi ved at eliminere al manuelt løft, samt tunge skub og træk.

Kontakt os eller se mere på www.balleinnovation.dk

Balle INNOVATION

UDVIKLING AF INNOVATIVE LØSNINGER

Balle Innovation • Cedervej 2c • DK-7400 Herning
Tlf.: +45 7216 1755 • info@balleinnovation.dk

GMR
Care for the ground

Mød os på Have & Landskab

stand nr. A319,
hvor vi torsdag
formiddag holder
afskedsreception
for vores kollega
Christian Nissen,
som efter 25 år i
branchen går på
pension...

samtidigt

præsenterer vi...

en **Produktnyhed**
som vises første gang på
Have & Landskab 2015

innovation
1965-2015
50
GMR

STAMA-HTF

STENSBALLE

NESBO

www.gmr.dk

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTURS ÅRSMØDE

”KIRKEGÅRDEN SKAL OGSÅ ALTID VÆRE REN OG ORDENTLIG”

Tekst: Elof Westergaard,
biskop i Ribe stift.

”Sørg derfor også for, at den seng som I skal ligge den længste tid i, altid er ren og smukt indhegnet med en kirkegårdsmur med riste, låge og porte, og hvad der ellers hører til, så man kan sige, at I holder kirken dejlig, ryddet og pyntet inde og ude”.

Foto: Vagn Andersen.

Vi bringer biskop Elof Westergaards beretning fra årsmødet, med hans bud på tendenser i kirkegårdskulturens udvikling i disse år.

”Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig. Der skal hverken være hyldebuske eller nælder, græsset må kun gå op til anklen. Det skal være smukt, jævnt, langt græs, som kirkeværgerne slår to til tre gange om somme-

ren, så godtfolk kan komme til deres forældres grave. Sørg derfor også for, at den seng som I skal ligge den længste tid i, altid er ren og smukt indhegnet med en kirkegårdsmur med riste, låge og porte, og hvad der ellers hører til, så man kan sige, at I holder kirken dejlig, ryddet og pyntet inde og ude”.

Disse ord er fra Peter Palladius’ visitatsbog. Mange af os,

som har arbejdet med kirkegårdsområdet længe, er stødt på disse ord før. De udgør en form for grundtekst for dansk kirkegårdskultur.

Palladius var Sjællands første lutherske biskop, og ordene er hans formaninger til menighederne og kirkerne om, hvordan de skulle gebærde sig i den ny situation i 1540'erne, efter at reformationen var kommet til Danmark.

Der var meget af katolicismen, som i 1540'erne var passé, som den luthersk-evangeliske kirke havde gjort op med, men der var også en orden i det nye, og det er denne orden, som Palladius ganske konkret, pragmatisk og praktisk formaner menigheden om gyldigheden af.

Selv om der er næsten 500 år mellem Palladius og os, og også vi lever i en meget foranderlig tid – også hvad angår kirkegårdskultur – så er der fortsat meget at hente i Palladius' hovedpointer. For mig at se gælder det stadigvæk, at kirkegårde er at betragte som den seng, vi skal ligge længst i, og at vi derfor skal drage omsorg for at være om vore kirkegårde. Sagt med andre ord: kirkegårde er et sted, som vi skal tage vare på og drage omsorg for, pleje på bedste vis. For her begraver vi vore døde. Og de døde kroppe, hvad enten det er en urne vi har begravet eller en kiste, som lægges i jorden, så er der ikke kun tale om affaldsprodukter, som det er ligegyldigt hvad vi gør med. Kirkegårdskultur er at tage ansvar for og drage omsorg for, at den døde begravnes på en ordentlig måde, og at det sker i respekt for, at den døde var et levende menneske.

Det er ikke sikkert, at der er så mange, som i dag opfatter kirkegården som en seng, men nogle taler dog stadig om kirkegården som det sidste hvilested – men hvilke billeder og metaforer, vi end kan og vil bruge om kirkegården, så er det imidlertid hovedopgaven i Foreningen for Kirkegårdskultur at insistere på en bredere forståelse af mennesket end det, at mennesket kun er et stykke biologi, som formulder.

Kirkegården er et andet sted, men ikke kun et andet sted, fordi det er der, vi begraver vore døde, og vi således får stedfæstet den døde.

Kirkegården er også et andet sted, fordi vi netop her giver plads til, at en erindring om afdøde kan holdes i live. Er vi udenfor kirkegårdsområdet i hast i gang med dagens glæder og byrder, så er kirkegården stedet, hvor vi møder det, vi kommer af, og dem vi har delt tid sammen med, og de som har været med til at give vores dag farve og lys. Således er kirkegården også et levende sted, for så vidt vi netop her får vækket vores erindring.

Mange forhold vanskeliggør dette aspekt i dag. Viste kirkegården i en periode, hvem vi var med titler og vers, og blev det bærende udtryk siden, at i døden er vi alle lige, så er det i dag snarere, at i døden er vi alle glemte og væk.

Vi lever i en kultur med acceleration og hast, og her kan kirkegården forekomme at være et temmelig ubekvent sted, hvor vi bliver mindet om noget, vi helst ikke vil mindes om. Havet og skoven spejler som begravelsessted måske bedre tidsepokens idealer.

Men det hegnede område, som kirkegården er, og dette steds særpræg af en blanding af natur og kultur, er det vigtigt fortsat at arbejde for og arbejde med. Kirkegården er et vigtigt pauserum, mere end et sort hul i byrummet, det er nemlig et levende sted, hvor vi fortsat kan blive mindet om såvel vore vilkår som mennesker og om, hvordan vi bliver til, ved at dele livet med hinanden. Det finder jeg fortsat at Foreningen for Kirkegårdskultur arbejder for og skal arbejde for.

”Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig. Der skal hverken være hyldebuske eller nælder, græsset må kun gå op til anklen”, skrev Palladius i 1540'erne. Af mange grunde er der i dag brug for flere og mere ekstensivt drevne kirkegårde. Større mobilitet, ændret natursyn og øget bevågenhed på økonomien i kirkegårdsdriften spiller her en rolle. Mere natur, og Palladius kan godt gå hen og have en fremtid her i landet, i hans vurdering af, hvad det vil sige, at kirkegården er ren og ordentlig, nemlig at græsset kun må gå op til anklen, og at den græsklædte kirkegård således blot skal slås et par gange om sommeren.

Jeg tror ikke, vi kommer udenom, at vi vil se flere kirkegårde, som vil få mere præg af græstæppe, eller der, hvor jeg er biskop, som et klitlandskab eller med hedepreg. Ikke mindst hvis valget står mellem at lukke en kirkegård eller at gøre den økonomisk mindre dyr, så vil jeg altid gå efter det sidste, en større grad af naturtilpasning.

Jeg bryder mig ikke om tanken om at lukke en kirkegård, og da slet ikke så længe nogen i et lille sogn har et ønske om at blive begravet på den pågældende kirkegård. Og jeg finder det heller ikke nødvendigt, såfremt menighedsråd og kirkegårdsbestyrelse i stedet arbejder med en mere ekstensiv form for drift. Der er således brug for mere naturpræg af forskellig art landet over, men samtidig må man ikke glemme det nødvendige samspil mellem natur og kultur og minde, som er så karakteristisk for de danske kirkegårde. ■

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTURS ÅRSMØDE BORNHOLMSKE KIRKEGÅRDE

Tekst og fotos:
Jens Dejgaard Jensen, jdj@hvejsel.eu

Foreningen for Kirkegårdskulturs årsmøde 8.-9. juni på Bornholm blev et tilløbsstykke, med godt 90 deltagere. Billederne fortæller om en del af de indtryk, som deltagerne fik på turen.

Granitbruddet "Klippeløkken" leverer granitsorten Blå Rønne – muligvis verdens bedste granit if. erfarne stenhuggere. Firmaet Zurfæce, som har koncession på brydning af granit, tog velvilligt imod selskabet.

Gudhjem kirkegård. På Bornholm findes flere ruiner af gamle kapeller, således også her i Gudhjem.

Svaneke kirkegård – frodigt indslag med lupiner i fuldt flor.

Efter 2. verdenskrig var Bornholm besat af sovjetiske tropper frem til 1946. Faldne russere har fået deres minde på Allinge kirkegård.

Allinge kirkegård er et eksempel på en kirkegård, der har behov for en plan for fremtiden: den er for stor til det aktuelle behov. Den fremstår med store åbne arealer og der savnes sammenhæng mellem kirkegårdens elementer.

Rønne kirkegård har et stort og varieret udvalg af gravstedstyper, bl.a. denne fyrrelund, og andetsteds en populær birkelund.

På Rønne kirkegård er mange bevaringsværdige minder opstillet langs en af de centrale stier – en fin måde, som både fremhæver kirkegårdens værdier, og de enkelte gravminder.

Rønne kirkegård. Gravsten af den lokale råvare, blå Rønne-granit.

Kirkegårdskort

- Opmåling
- Korttegning med EDB
- Informationssystemer
- Fremtidssikring
- Rådgivning
- Nummerering
- Protokoller

Landinspektørcentret A/S
Nygade 46, 7400 Herning, Tlf. 97 123688

Lyng Naturgødning ApS

e-muld

**Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
Topdressing • Grus • Granitskærver**

Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 • 3540 Lyng • 48 18 73 50

- også i bigbags

Telefon 86 52 17 77 | Mobil 23 32 90 27

Wad

LANDSKABSARKITEKTER A/S

Naturkirkegårde | Udvidelser | Omlægninger | Kirkegårdsinventar

Helhedsplaner til kirkegårde | Plejeplaner

Peder Skrams Gade 39 | 8200 Århus N | www.wadlandskab.dk

Kirkegården er vores speciale, kontakt os for referencer eller uforpligtende samtale

Komplette it-løsninger til kirker og kirkegårde

- Kirkegårdsadministration og -regnskab
- Mulighed for integration med GIAS, CPR, Den digitale dødsanmeldelse og e-Boks
- Adgang til gravstedsøgning og takstopslag fra sognets/kirkegårdens hjemmeside.

Kontakt os, og hør mere om, hvordan vores løsninger kan lette den daglige drift.

Telefon: 9928 3565 • E-mail: salg@brandsoft.dk

EG
Adding value to business

EG Brandsoft www.eg.dk/kirke

Green-Anlæg ApS

Anlæg og renovering af kirkegårde

- Stengærder
- Brolægning
- Plantning af store træer
- Certificerede træplejere

Vi kommer over hele landet

Bjarne og Karsten Green
Green-Anlæg ApS • Byvangen 2 • 5550 Langeskov • www.green-anlaeg.dk

Energioptimering i Danske Kirker

Opnå store besparelser med Intelligent Varmestyring fra Mariendal Electrics

- Det er nemt, smart og fleksibelt

Kontakt os for et uforpligtende møde

mariendal electrics

El • Sikring • Energi • Marine • Automation • IT

www.mariendal.dk • Tlf: 7010 2077

KIRKENS FORUM

DANMARKS FAGMESSE FOR KIRKEN

"DM" I GRANDÆKNING

På Kirkens Forum i september afholdes der en stor konkurrence i grandækning i forbindelse med udstillingen af materiel til kirkegårde. Landets gravere inviteres til at stille op om fredagen og vise det bedste inden for grandækning. Vi stiller 20 gravsteder til rådighed.

Tilmelding

Tilmeldingen bliver efter først til mølle princippet. Skal du sikre dig en plads i konkurrencen, skal du sende en mail med navn og telefonnummer til Hanne Iversen på : hi@messec.dk.

BESØG
DANMARKS FAGMESSE FOR KIRKEN
I MESSE C, FREDERICIA
25. - 26. SEPTEMBER 2015
KL 9.00 - 16.00

SE MERE PÅ WWW.KIRKENSFORUM.DK

DEN GODE BEGRAVELSE - FØR OG NU

Af Sisse K. Ibsen, skibsen@gmail.com
Historiker og journalist (DJ)

”En god begravelse var i ældre tid ensbetydende med sidste hvilested inde i kirken, under gulvet. Oppe ved alteret var bedst.” Foto: Lene H. Jensen.

I et par tusinder år fra bronzealderen og frem til slutningen af vikingetiden var den gode begravelse oftest det samme som brænding af afdøde. Foto: Gregor Younger, GNU Free Documentation License.

Gode begravelser består af en række elementer. Nogle består gennem årtusinder, andre forandrer sig.

”En god begravelse er en værdig begravelse”, siger Ulrich Hein Boe Nielsen, direktør Tommerup Kister på VestFyn.

Med en god begravelse respekterer vi det, som var mennesket, behandler vores afdøde med værdighed - men samtidig adskiller vi os. For når vi dør, holder vi op med at være et menneske, og vores krop bliver en ting, som formanden for Etisk Råd, Jacob Birkler, siger det i sin nye bog. Den gode begravelse er også et ”fortællerum”, hvor vi fortæller, om det liv, der blev levet. Det mener antropolog og bededame Naya Genet May.

Så gode begravelser indeholder en række elementer. Nogle stabile, andre ændrer sig gennem historien. Lad os se på et par af dem.

Forberedelse

Selv om vi i dag møder personer, som i detaljer planlægger den kommende begravelse, så er nutidens grad af beredthed intet set i forhold til ældre tid. Et nygift ægtepar i 1700-1800-tallets Danmark kunne fx sagtens straks efter brylluppet begynde at spare sammen til deres ligklæder. Andre bestilte kisten, så den stod klar. Eller som Christian 4. fik skabt gravmonumentet 33 år før sin død.

I dag ser vi nye former for velforberedthed vokse frem. Flere forholder sig til, at døden faktisk findes, og fx de

nye skovkirkegårde får besøg af kommende afdøde, som gerne selv vil udvælge sig en god plet til den kommende urne.

Forhindre afdødes genkomst

Gode begravelser skulle ikke kun sikre et værdigt farvel - men også sikre de levende mod, at den døde gik igen. Den praksis ser vi ikke meget til i dag, men i fordums tider er fx afdødes storetæer blevet bundet sammen, så han eller hun var forhindret i at gå (igen). I andre tilfælde blev den dør, som afdøde blev båret ud af, simpelthen muret til. En anden metode var at holde afdøde flittigt beskæftiget i kisten. Christian 4.s dronning Anna Cathrine fik i 1612 fx skæpper af hørfør med sig. De mange frø skulle holde hende beskæftiget med at tælle til evig tid.

Ligbrænding var godt ... eller

I et par tusinder år fra bronzealderen og frem til slutningen af vikingetiden var den gode begravelse oftest det samme som brænding af afdøde. Det ændrede sig, da kristendommen slog igennem som danskernes foretrukne religion; ligbrænding blev forbudt for ikke at forhindre genopstandelsen på den yderste dag.

I dag er kremering tilbage som de fleste menneskers bud på den gode begravelse. Brænding af lig blev tilladt igen i slutningen af 1800-tallet. Kirken valgte på det tidspunkt at dæmpe sin kritik af en skik, som de ellers anså for hedskab - bl.a. for at kunne afhjælpe den mangel på plads, som kirkegårde ellers var plaget af.

God beliggenhed

Beliggenhed er vigtigt. Også for afdøde. Så en god begravelse var i ældre tid ensbetydende med sidste hvilested inde i kirken, under gulvet. Oppe ved alteret var bedst. Blev man nødt til at ligge uden for, gjaldt det om at ligge så tæt på kirken som muligt, gerne under tagskægget; der ville regnen løbe som vievand direkte ned på ens grav.

Vend korrekt

En god, kristen begravelse medfører, at afdøde ligger i jorden med ansigtet vendt mod øst - for på den måde at være parat til Gudsrigets komme. Det var en alvorlig sag at vende forkert, ved vi fra 1600-tallets Helsingør. Under pestens hærgen her, blev en ung pige begravet liggende på sin venstre side. Da byens borgmester hørte om det, krævede han kisten gravet op, og pigen placeret korrekt.

Gravgaver

Gode begravelser har gennem årtusinder været ensbetydende med gravgaver. De skulle bl.a. hjælpe afdøde sikkert videre til efterlivet. En af verdens ældste ceremonielle begravelser, fundet i Wales, fandt sted for 33.000 år

siden. Her blev afdøde begravet med både muslingskaller og et mammutkranium.

I dag er gravgaver i det små på vej tilbage. For at gøre vores begravelser mere fortællende og individuelle ser vi i dat, at mindre ting, som tegninger og billeder kommer i kisten. Og at gravstederne på landets kirkegårde i stigende grad bliver pyntet med personlige genstande ved siden af gravsten. Ikke helt ulig fortidens gravgaver. ■

Thuja- og buksbomhæk til kirkegårde

WITTENBERG
PLANTESKOLE

Tlf. 64 76 22 70 • wplanteskole@gmail.com
www.wittenbergplanteskole.dk

Norcar DK

tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

Norcar 755

- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabsprogram, bl.a. Løvsuger - Gangriver - Gravsstenstang m.m.

Læs mere på www.norcar.com

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

KIRKEGÅRDEN I KRÝSUVÍK

Tekst og foto af Vagn Andersen, vagn@hoersholmkirkegaard.dk

På Reykjanes halvøen vest for Reykjavík ligger der, ude i et øde område, en lille kirkegård med kun to gravsten. Kirkegården er hegnet ind med et simpelt fårehegn og passes af en flok får, som fredeligt går og græsser. Indgangen til kirkegården er markeret med den karakteristiske 'himmelport', der ses på flere islandske kirkegårde.

I første omgang undrer man sig over, hvorfor der ligger en kirkegård her, ude i dette øde, men storslået smukke område. Historien bag er, at der faktisk har ligget en lille trækirke på stedet, og at der indtil starten af det 19. århundrede, var flere gårde i området. Kirken, der blev opført i 1857, brændte ned den 2. januar 2010. En lille kirke, der var populær blandt mange besøgende, som skrev deres navn ind i en gæstebog, der lå fremme i kirken. Man mener, der har ligget en kirke på stedet helt tilbage fra 1563.

Kirken var aktiv sognekirke indtil 1929 og blev herefter brugt til beboelse; i forbindelse med en storbondegård, der lå foran kirken. I 1950 blev driften af gården indstillet og fra omkring 1963-64 blev kirken brugt som museum, indtil den brændte ned.

Den kendte islandske maler Sveinn Björnsson var meget aktiv omkring museet. Han blev begravet på kirkegården, lang tid efter at kirken og kirkegården var taget ud af brug. Sveinn Björnsson blev begravet i 1997, næsten 100 år efter den seneste begravelse på kirkegården; af dommer Arni Gislason, der blev begravet i 1898.

Som et lille kuriosum kan tilføjes, at Roskilde Festivalens gæster ville have været dybt misundelige over toiletforholdene ved kirkegården i Krýsuvík: Ikke mindre end 3 fine "festival-toiletter" er der opstillet, her ude midt i ingenting...

HAVE & LANDSKAB 2015

Selandia – Jernbjerggården, C.A. Olesensvej 2, 4200 Slagelse

26.-28.
AUGUST

Et væld af planter, samlet ét sted!

Gør som dine kollegaer og besøg Have & Landskab i august.

Oplev både velkendte og nye arter og sorter. Se det tilhørende udstyr.

Studér hvordan planterne kan bedømmes, håndteres og bruges.

Snak med de mange professionelle planteleverandører.

BEMÆRK
Udstillingen er åben
kl. 9.00-16.00,
dog torsdag
kl. 9.00-18.00

ARRANGØRER: Danske Anlægsgartnere · Skov og Landskab · Maskinleverandørerne · Park, Vej og Anlæg · Danske Planteskoler **WWW.HL15.DK**

Inspirerende temadag med kirkegården i fokus!

Fra tanke til virkelighed

Torsdag d. 3. september kl. 8.30-16.00

Fokus på landsbykirkegården og dens driftsmæssige udfordringer.

v/Jens Dejgaard Jensen, kirkegårdsleder Silkeborg Kirkegård

Planer og projekter - hvordan griber du det an?

Fra tegning til virkelighed - hvordan fungerer det?

v/Henning Looft, landskabsarkitekt, Moos+Looft

Sted:

Byggetek Ulfborg Kjærgaard, Lystlundvej 18, 6990 Ulfborg

Tilmelding:

senest 24. august til Lene B. Jensen på mail til lbje@mercantec.dk eller på tlf. 8950 3612. OBS! Tilmeldingen er bindende.

Pris:

Kr. 800,- inkl. morgenkaffe, frokost og eftermiddagskaffe.
Max 125 deltagere.

MOOS + LOOFT

Lystlundvej 18, 6990 Ulfborg
T: 89 50 33 00, www.byggetek.dk

BYGGETEK
ULFBORG KJÆRGAARD

mercantec+

Robuste køertøjer til el, diesel eller benzin

HTF Minilaster

- Effektiv køretøj til transport og udendørs vedligehold
- Kan leveres til el, diesel eller benzin

HTF Løvsuger MK VII

- Super stærk løvsuger, der kommer ind overalt
- Kan betjenes fra flere vinkler

STAMA Micro Truck

- Smart og handy lille ståtruck med vippelad, der kan komme ind alle steder

STAMA Maxi Truck 48v 4WD

- Markedets eneste 4WD el truck
- Laster 1500 kg.

Se og prøv det store udvalg af STAMA og HTF maskiner hos nedenstående forhandlere.

Almas Park & Fritid A/S, Ålborg
HN Maskiner, Thisted
Herning Skov, Have & Park, Herning
Anker Bjerre A/S, Holstebro

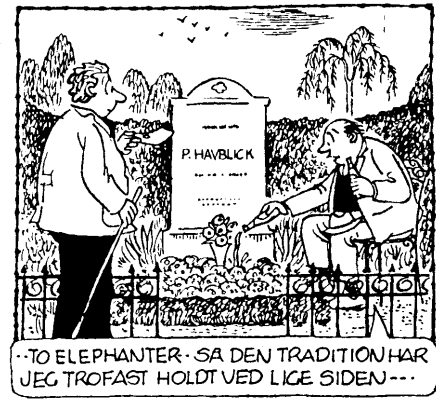
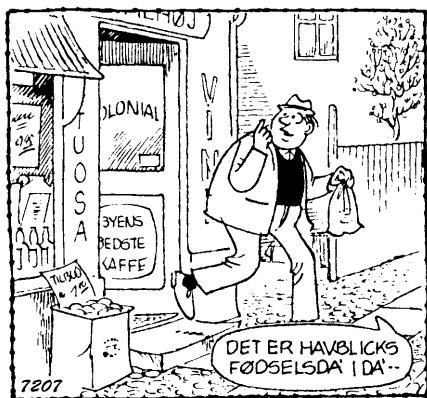
Lyngfeldt A/S, Hadsten
Vemas A/S, Vejle
Varde Have og Skovmaskiner ApS, Varde
Hans Holm A/S, Tinglev

Sønderborg Skov - Park og Have ApS, Sønderborg
Glamsbjerg Maskin Center A/S, Glamsbjerg
Havdrup Maskinforretning A/S, Havdrup
Servicegården, Nørre Alslev

SORG OG RITUALER PÅ KIRKEGÅRDEN

Af Anne Kjærsgaard, kjaersgaard.anne@gmail.com
PhD kandidat ved Centrum voor Thanatologie, Radboud Universiteit.

Måden vi sørger på formes i høj grad af uskrevne sociale regler for, hvad der er normalt og passende. De lærer os, hvordan vi bør tænke, føle, tale og handle, når vi mister en nærtstående.

Vores sorgkultur har i høj grad været formet af vores protestantiske tradition, men i løbet af de sidste 100 år er den i stigende grad blevet præget af den sorgteori, der har udviklet sig indenfor psykologien. Teorien har imidlertid på det seneste undergået et paradigmeskifte, der har vendt markant op og ned på, hvad man tidligere har ment. Ritualer, der manifesterer en forsæt relation til den døde, er blevet markant opvurderet. Denne artikel skitserer udviklingen og dens baggrund og peger på betydningen for kirkegården.

Brudte bånd

Psykoanalytikeren Sigmund Freuds fremsatte tilbage i 1917 en hypotese om, at det er nødvendigt for den sorgramte at konfrontere og erkende sit tab, for at den følelsesmæssige energi, der er bundet til den afdøde, kan forløses og geninvesteres i andre relationer. Denne såkaldte sorgarbejdshypotese kom til at præge psykologien i næsten hele det 20. århund-

rede. Undertrykkelse af sorg blev set som problematisk, sorg skulle i stedet gennearbejdes og italesættes, men hele tiden med det klare mål, at sorgen skulle afsluttes med en løsrivelse fra den afdøde. Denne aktive bearbejdningsproces blev i den teoretiske videreudvikling beskrevet i forskellige fase- eller opgavemodeller. Ethvert menneske i sorg skulle igennem henholdsvis en chok-, reaktions-, bearbejdnings- og nyorienteringsfase og løse "sorgopgaver" for at komme igennem sorgen og få sagt "et sidste farvel". Kompliceret sorg blev forbundet med problemer med at "give slip" på den døde.

Tankegangen bag hypotesen blev efterhånden også indoptaget i den generelle sorgkulturs holdninger til passende sorg, hvor mange sørgende mødte - og møder - ideen om nødvendigheden af at bryde relationen til den afdøde og komme igennem sorgen i bemærkninger som "nu må du se at give slip" eller "nu må du se at komme videre." Det var også ord, der også kunne falde, når gravstedsbesøg var emnet. I forhold til denne normative forestilling om en normal sorgproces som alle burde gennemleve og overstå, kunne kirkegårdsbesøg blive vurderet som noget, der fore-

gik forkert ved finde sted "for ofte" eller "for længe efter".

Den protestantiske arv

Når sorgarbejdshypotesen fik så stor en gennemslagskraft, hænger det sammen med, at den spillede godt sammen med fremherskende elementer i den allerede eksisterende protestantiske sorgkultur. For ligesom indenfor den skitserede psykologiske teori er der også i protestantisk teologi et negativt syn på forsatte relationer mellem levende og døde. Faktisk var døden en central kampplads i reformatorenes opgør med, hvad de kaldte katolsk "gerningsretfærdighed". Hvor katolsk teologi med sin lære om aflad og Skærsilden mente det muligt for de levende gennem deres gerninger at påvirke egen og andres skæbne efter døden, fremhævede protestantisk teologi at frelse skete ved gudgiven "tro alene". De døde var "i Gud Faders hånd," de levende kunne ikke hjælpe dem gennem gode gerninger eller forbøn. På samme måde afvistes også den katolske tanke om, at nogle døde, nemlig helgener, mirakuløst kunne gribe ind i de levendes verden. Det kunne alene Gud, hvis almagt på den måde fremhævedes, mens den gensidige relation mellem de levende og døde blev afskrevet.

På kirkegårdene manifesteredes de teologiske ændringer ved en parallel fysisk adskillelse af de levende og døde. Kirkegården havde hidtil haft en central beliggenhed omkring kirken i byen, men nu blev det legitimt at flytte den udenbys. Men også gravstedsbesøg blev forsøgt underlagt de nye protestantiske normer, idet ritualer, der rettede sig mod afdøde, blev søgt hindret. I Superintendent (biskop) Peder Palladius Visitatsbog fra 1540'erne hedder det, at gravene med de døde ikke skal besøges "for at bede for dem, for det har de ikke brug for." Han foreskrev i stedet en anden adfærd: "når du står ved dine forældres grav, så skal du tænke på at du selv skal dø engang". Opmærksomheden skulle rettes mod relationen med Gud og den ventende dom, ikke mod de døde.

Forsatte bånd

Det er ikke kun blandt katolikker og protestanter at sorgkulturen og synet på relationen mellem levende og døde er vidt forskelligt. Antropologiske studier har efterhånden vist en meget stor variation; i nogle kulturer dyrkes forholdet til forfædre, ofte med graven som omdrejningspunkt; i andre søger man i stedet at opretholde en skarp adskillelse mellem de levende og døde, f.eks. ved at den dodes navn ikke mere må nævnes og at den dodes ejendele brændes. Den voksende viden om denne variation førte til at flere forskere begyndte at sætte spørgsmålstejn ved sorgarbejdshypotesen indenfor psykologien. Dens forestilling om, at sorg bør have et bestemt forløb og nødvendigvis bør føre frem til at afslutte relationen med den afdøde, var tydeligvis uholdbar.

Forskerne begyndte derfor at interessere sig mere for, hvordan almindelige mennesker i praksis håndterer deres sorg, og det har i de sidste 15-20 år har vendt helt op og ned på sorgteorien. I dag fremhæves det, at måden sorg udfolder sig på ikke er universel men individuel, om end kulturelt formet. Det helt afgørende for sorgen er, hvilken relationen vi havde til den, vi har mistet; jo tættere en relation, jo dybere en sorg. Ingen mennesker sørger på samme måde, og der findes ikke "rigtig" eller "normal" måde at sørge på. Hvor man tidligere mente at sorg var noget, som vi skulle forstå og lægge bag os, så understreges det i dag, at sorg er noget, som vi på forskellig vis må lære at leve med. For nogen mennesker betyder det en forsæt tæt relation med afdøde, for andre ikke. Men helt i modsætning til hvad man tidligere antog, påpeges det altså nu, at et forsæt bånd til den døde godt kan spille en positiv rolle for den efterladte. Ritualer, der manifesterer en forsæt relation til de døde, ses derfor også i et helt anderledes positivt lys end tidligere.

Ritualer på kirkegårdene

Kritikken af den gamle sorgteori har været med til at give en forskningsmæssig interesse for kirkegårdene, da rituelle handlinger, der retter sig mod de døde, er særligt koncentreret her. I den traditionelle sorgkultur er gravstedsbesøg blevet italesat, som noget der handler om at mindes en person, som vi kun kan tænke tilbage på, og altså dermed som en forfærdig og afsluttet relation, – helt i tråd både vores protestantiske arv og sorgarbejdshypotesen. Men ser man nærmere efter, er der mange mennesker, for hvem et gravstedsbesøg i praksis handler om meget mere end det. At besøge graven og at passe og pleje den kan være en måde at give udtryk for en forsæt omsorg for og relation med den døde. Graven fungerer som den dodes hjem, hvor man kommer på besøg, snakker med den døde, fortæller om sidste nyt eller spørger om råd og vejledning. Den døde overbringes blomster og andre gaver og indskrives dermed i en rolle som en, der kan modtage og give noget igen. Nogle tænder lys og gør det hyggeligt og sommetider medbringes der sågar også mad som deles mellem levende og døde. Mange mennesker besøger graven ved fødselsdage og markerer, at den døde nu er blevet et år "ældre". Det skarpe skel mellem døde og levende som forudsættes i den traditionelle sorg-diskurs ophæves altså i praksis med sådanne gravstedsritualer. Fra dette perspektiv er det er ikke først og fremmest planter og træer, der vokser og plejes på kirkegårde, men i stedet relationer mellem mennesker, levende såvel som døde.

Viden om sorg på kirkegårdene

Ligesom sorg ikke har et universelt udtryk men er individuel, er ritualer ved graven og betydningen af dem det også. Adfærd ved graven er imidlertid i nogen grad begrænset af kirkegårdsvedtægterne. Vi plejer at se disse regler, som

Konflikter om hvad der hører hjemme på gravsteder handler ikke nødvendigvis kun om god og dårlig smag, de kan også mere grundliggende handle om forskellige syn på sorg, og det er naturligvis vigtigt at have for øje, når der på kirkegården skal mægles i sådanne konflikter. Foto: Vagn Andersen.

nogle der skal sikre orden og æstetik, men det er vigtigt at være opmærksom på, at der bagved dem også kan ligge et bestemt syn på, hvordan sorg bør udtrykkes og relationer mellem levende og døde udspille sig – eller måske rettere ikke bør udspille sig på vores protestantisk prægede kirkegårde. Når det f.eks. er forbudt at lægge ting eller visse typer af ting på en grav, hindres sørgende i at håndgribeligøre og udfolde deres relation til den døde. Konflikter om hvad der hører hjemme på gravsteder handler altså ikke nødvendigvis kun om god og dårlig smag, de kan også mere grundliggende handle om forskellige syn på sorg, og det er naturligvis vigtigt at have for øje, når der på kirkegården skal mægles i sådanne konflikter.

Den nye viden om sorg sætter spot på, at kirkegården ikke blot er passivt baggrundstæppe for sorgprocesser, men at kir-

kegården som rituelt rum medkonstruerer relationer mellem levende og døde. Men viden om ikke bare planter men også sorg er i det hele taget vigtig på kirkegårdene, da de kirkegårdsansatte om nogen møder de efterladte og udfører et arbejde rettet mod dem. Mange forskellige faggrupper bliver i stigende grad klædt teoretisk på til at hjælpe mennesker, der har mistet en nærtstående, spørgsmålet er om det samme i tilstrækkelig grad gælder de kirkegårdsansatte. Sorgstøtte er et felt med voksende bevågenhed, og i disse år etableres der f.eks. mange lokale sorggrupper, også i regi af Folkekirken. På trods af opvurderingen af ritualer har der dog ind til videre ikke været fokus på den rolle kirkegårdene spiller i den samlede sorgstøtteindsats. Måske ville det være en god ide mere i dybden at kortlægge hvilke ressourcer de danske kirkegårde rummer for de efterladte, så de synliggøres og kan forbedres. ■

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning

rodfræsning og rådgivning

Særslev Kirke

Skovgårdsskolen

KS Tree Care ApS

Ingegårdsvej 11 - 4340 Tølløse
www.ks-treecare.dk
 E-mail: ks@ks-treecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
 Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

*Vi er dem med
det
brede sortiment*

- Buske, træer, stedsegrønne samt hække
- Rhododendron og surbundsplanter
- Roser, stauder, græsser og bunddække

Alle planter leveres i høj kvalitet og det er altid muligt at få et godt tilbud på større planteleverancer.

Vejenbrød Planteskole ^{als}

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77 - Fax. 48 28 01 96
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

VELAMP

Lad os hjælpe med at skabe den rette stemning

Kirken er forbundet med mange traditioner, der sammen med kirkens omgivelser, giver en særlig stemning.

Hos VeLamp har vi støbt, produceret og renoveret i 70 år på adressen i Vejen. Det gør vi på den traditionelle måde, så vi kan yde 30 års overfladegaranti.

lamper · låger · bænke · gitre · vinduer mm.

Velamp A/S · Søndergade 91 · DK-6600 Vejen · +45 75 36 62 00 · kontakt@velamp.dk · www.velamp.dk

DIAKONI PÅ KIRKEGÅRDEN

Tekst og foto: Eva Christoffersen, ec@menighedsplejer.dk
Omsorgsmedarbejder og konsulent for Samvirkende Menighedsplejer

Det som tæller i sorgstøtte, er ikke nødvendigvis de mange timers indsats, men at der er nærvær i de små møder, midt i en ellers tung hverdag”

At komme tæt på et menneske, der har mistet er tungt og smertefuldt. Det minder os om, at vi selv kan miste dem, der er dyrebare for os. Samtidig med at det er tungt, kan det imidlertid også være både smukt og livsbekræftende, fordi det er som om, den døde bliver nok så levende i mødet med den efterladte.

Kort efter dødsfaldet får graveren kontakt med de efterladte. De efterladte skal midt i den ændrede livssituation tage en række beslutninger bl.a. valg af gravsted. Der er både følelser og økonomi blandet ind i valget. Det siger sig selv, at mødet omkring dette er væsentligt for den efterladte. Spørgsmålet

er bare, hvordan er graveren klædt på til denne kontakt? Samarbejde, kommunikation og faglig etik fylder 5 dage på graver uddannelsen, som varer i alt 5 uger. Jeg blev bedt om at undervise en gruppe gravere i det nordsjællandske omkring Annisse og Ramløse kirker og tog med glæde imod udfordringen. Det var en øjenåbner for mig at se, hvor mange vigtige opgaver og samtaler den enkelte graver var indblandet i. I de små samfund er graverne en del af lokalsamfundet og kender ofte dem, der har mistet. Det gør det trygt for den sørgende at bruge graveren, når hun eller han alligevel er at finde på kirkegården.

Den nye sorgmodel

Lad mig lige komme ind på sorg, inden jeg igen vender tilbage til graverne.

I sorgen landskab er der sket en del over de sidste 10 år, hvor en ny sorgteori har set dagens lys. Lad mig lige give et kort tilbage blik. Det har været en grudtase i mange år, at sorgen fulgte bestemte faser, og at sorgarbejdets mål var at bryde bindingen mellem den døde og den sørgende. Tanken var, at den sørgende skulle anerkende tabet og løsne den følelsesmæssige energi, der var knyttet til den døde – kort sagt få sagt farvel. Marianne Davidsen Nielsen og Johan Cullberg m. fl.

I dag betragter man sorgen som forløbende i to spor og kalder den nye sorgmodel for to spors modellen. (Stroebe, Schut, & Stroebe, 2005). Et spor går tilbage i tiden med den afdøde, og et andet spor går frem i tiden. Den sunde sorg skifter fra spor til spor som en levende proces. Med dette syn på sorg, forsøger man at give et mere nuanceret bud på hvad sorg er, hvilket giver plads til menneskers forskellighed. Sorgen bærer præg af den enkeltes personlighed, historie og væsen samt hvem, hvornår og hvordan de mistede.

De afdøde er pejlemærker i vores liv

Det helt epokegørende nye er, at man tager den afdøde med ind i fremtiden med alt, hvad vedkommende har betydet for en. Lise Trap skriver i bogen "Hjertebånd": "De døde gjorde netop vores liv til vores liv og var med til at gøre os til dem, vi er. De fik os til at høre til i livet – hér hvor vi stadig er. De var ikke objekter uden for os, som vi nødvendigvis skal skille os af med, men ligesom da de levede, er de en del af os. De er pejlemærker i vores liv. Vi lever med dem, vi elsker dem, og det gør vi, hvad enten de er døde eller levende."

Det der er sket med sorgforståelsen de sidste år, har gjort samtalen med den afdøde på kirtegården endnu mere væsentlig. Før begravede man så og sige alle historier om den afdøde sammen med personen. I dag mener man det er væsentligt at disse historier forbliver en del af livet og så at sige fortsætter i livet med de efterladte

Michael White, socialrådgiver og grundlægger af Narrativ terapi, siger følgende :

Når man har sagt "farvel" til den døde og sluppet sine forventninger og drømme, må man sige "god dag" igen. Det gør man ved at tage det med sig, som den døde har betydet for en. Hvis man kommer videre totalt adskilt fra den mistede, risikerer man at miste såvel sig selv, som det menneske man elskede. Inviter den sørgende til at fortælle om sit liv med afdøde. Hvad tror de, han vil sige om dem, og hvilken betydning har det for deres fremtid, hvis de tager det med sig.

Ole Raakjær, hospice præst i Aalborg, siger at vi ikke skal be-

Betragtninger fra en kirkegårdsgartner ved Odder Kirkegårde:

Der findes et sted, hvor...

der er plads til eftertænkning
der klippes mange meter hæk
de døde minder om et levet liv
gartnerne river, luger, klipper og holder "de små haver" fine
der fældes mange tårer over, at have mistet
der nydes, at der er højt til himlen
man altid kan møde en gartner til en snak om stort, småt,
løst og fast
arbejdet ofte bliver belønnet med rosede ord.

Der findes et sted, hvor...

vi kan snakke om kærlighed
der plantes – både smil og solskin
tunge grangrene forvandles til kreativ grandækning
børn, unge og ældre kan slå sig ned på en bænk
alle skal føle sig velkommen
der kommer en græsslåmaskine larmende
der på gravstenen står: " Små fødder sætter også spor" og "I
hjertet gemt"
der er liv på kirkegården.

Der findes et sted, hvor....

gode samtaler med pårørende fortæller mange historier
mælkebøtten vokser om kap med roser og lavendler
regnen, solen, kolde fingre og sved på panden, er gartne-
rens lod
du kan få et trøstende ord og en hjælpende hånd
Jensen, Andersen, Lille Jonas og depotindehaveren ligger
side om side
mødet mellem mennesker er meningsfyldt
vi mindes, husker, sørger, savner, græder og griner – hvor
livet går videre.

Eva Christoffersen er leder af et 3-årigt sorgstøtte projekt på Frederiksberg for ældre over 65 år, der har mistet ægtefæller. Et tilbud om sorgstøtte-samtaler i eget hjem, netværksture og sorggrupper.

Hun har endvidere professionelle omsorgsbesøg for særligt udsatte borgere i København og på Frederiksberg.

grave de døde for dybt. Hvis den efterladte får sagt et alt for endeligt farvel, kan vedkommende føle sig totalt overvældet af depressive følelser, tomhed og værdiløshed.

Graveren kan være en stor hjælp som samtalepartner

Når de efterladte går på kirkegården, kan graveren være til stor hjælp som samtalepartner omkring hvem det er, der ligger der i denne grav. Ved at være en gennemgående person i kirkegården, kan der over tid skabes en yderst værdifuld kontakt mellem graver og de efterladte. En diakonal indsats af de små, men med et stort udbytte for den enkelte. Det som tæller i sorgstøtte, er ikke nødvendigvis de mange timers indsats, men at der er nærvær i de små møder midt i en ellers tung hverdag.

Tanja, der var med på kurset, er uddannet anlægsgartner og tidligere selvstændig. For hende var det noget af en omvæltning at få en hverdag med begravelse og kontakt med sørgende mennesker. Hun startede heldigvis i en lille kirke med meget få bisættelser, så hun langsomt kunne vænne sig

til det, men er nu kommet til Ramløse som har langt flere udfordringer. Hun bliver meget berørt og lader sig berøre af de svære livssituationer hun møder. Hun ønsker at være til stede som menneske og medmenneske i alt det svære og var derfor rigtig glad for et kursus, hvor hun fik begreberne på plads og redskaber til at håndtere de vanskelige situationer. Det siger sig selv, at et kursus på 6 timer ikke gør det, men det er en god start. Heldigvis har graverne i Annisse og Ramløse oprettet erfa-grupper hvor de mødes regelmæssigt for at dele erfaringer og udfordringer med hinanden. Det er vigtige åndehuller for den enkelte i et ellers ret ensomt job.

Nok er der kommet en ny sorg teori på banen, men hjælpen til den sørgende har ikke ændret sig. Her er det stadig vigtigt, at man giver sig god tid til at være til stede og med et åbent sind lytte sig ind på, hvad det enkelte menneske har brug for. I starten måske praktisk hjælp til at få hverdagen til at hænge sammen og senere samtale og dialog om de udfordringer, det ændrede liv fører med sig. Kort sagt at blive set, mødt og hørt. ■

KURSUS FOR KIRKEGÅRDENS ANSATTE: AT MØDE MEDMENNESKET, DER ER RAMT AF SORG OG KRISE

Kurset vil være målrettet kirkegårdens ansatte og handler om de medmenneskelige udfordringer, i møder i jeres hverdag, i og omkring kirken.

Målet er at give kirkegårdens ansatte mod til at møde medmennesket, som befinder sig i krise og sorg. At give en forståelse for hvordan, vi som mennesker, reagerer forskelligt på livets udfordringer.

Vi vil komme ind på følgende emner:

- Sådan reagerer vi på sorg og krise
- Mødet med den kriseramte
- Sorgstøtte anno 2015
- Samtalen med fokus på aktiv lytning

Sådan foregår det:

Der vil være oplæg omkring de enkelte emner efterfulgt af tid til refleksion. Praktiske samtaleøvelser vil indgå, så den enkelte bliver bevidst om egne virkemidler. Vi veksler mellem teoretisk forståelse, diskussioner og øvelser. Kurset vil generelt være baseret på dialog og dermed være aktivt involverende for deltagerne.

Kurset varer 6 timer og flere sogne kan eventuelt gå sammen om kurset.

Pris:

5.000 kr. for medlemmer af Samvirkende Menighedsplejer og 9.250 for ikke medlemmer. Prisen omfatter 15 deltagere, afholdt i jeres egne lokaler. Dertil kommer evt. rejseudgifter for underviseren.

Underviser:

Eva Christoffersen, Konsulent i Samvirkende Menighedsplejer. Henvendelse på tlf. 2689 0627 eller 3646 6666

Fra en deltager:

"Normalt har jeg svært ved at have lyst og engagement i sådanne kursusedage. Men i dag har været en undtagelse. Selv om jeg har været i faget i snart 34 år, har det været super godt med sorg og krise dagen og en god måde med fortælling og gruppearbejde, hvor alle bliver hørt. Jeg er blevet gladere og selvtilliden er vokset."

Kompromisløse løsninger

Mød os på **Have & Landskab '15**

Stand E 024

- Fremvisning af proffmaskiner
- Gå ikke glip af vores brede AKKU-sortiment
- STIHL cap til de første 150 besøgende på standen

Spændende konkurrence!
VIND en proff motorsav MS 241
Se hvordan på standen

Skann QR koden og find din STIHL forhandler

stihl.dk

STIHL[®]

VIKING[®]

ÆNDRINGER I BEGRAVELSESHANDLINGEN

Af Dick Kreinøe, dk@gladsaxekirkegaard.dk
Kirkegårdsleder, Gladsaxe Kirkegård

I 70'erne var fællesgraven det altoverskyggende valg. I dag er ønskerne mere individuelle. Foto: Lene H. Jensen.

Et bud på fremtiden kunne f.eks. være ønsket om, at begravelseshandlingen kan afholdes udendørs; i en skov eller park. Foto: Lene H. Jensen.

Ændringer i begravelseshandlingen, set ud fra ca. 40 års virke på Gladsaxe Kirkegård.

I de første mange år jeg var ansat, synes jeg ikke, der var megen udvikling i den måde, begravelse og bisættelse blev afholdt på. Der kunne være enkelte, der bad om en sang, der ikke står i salmebogen eller et musikalsk indslag af en professionel sanger.

Flere forskellige ønsker

I 80'erne begyndte der så småt at komme andre ønsker fra de pårørende til begravelseshandlingen. Det kunne være, at familien selv medbragte en ghettoblaster og spillede musik som de

vidste, den afdøde holdt af.

Specielt begravelse uden gejstlig medvirken blev mere varierede, og vi var nødt til fra kirkegårdens side at bede om et program med sluttidspunkt for at sikre os, at der ikke skete noget upassende, samt at tidsplanen for lokalets brug kunne overholdes.

Andre trosretninger – andre traditioner

Jeg husker en begravelseshandling, hvor nogle kinesere (jeg husker ikke deres trosretning) havde lejet kirkegårdens kapelsal. De spurgte os, om de måtte bruge røgelsespinde i salen. Vi aftalte, at de kunne leje salen sidst på eftermiddagen, så vi var

Kirkegårds Kapelsal bruges ofte til handlinger uden gejstlig medvirken eller handlinger for afdøde med en anden trosretning.
Foto: Lene H. Jensen.

Selv om de pårørende bliver bedt om et program for begravelses-handlingen forløb, kan det alligevel give uventede overraskelser, når kapelsalen benyttes af pårørende med en anden trosretning. I et enkelt tilfælde var overraskelsen en efterladt unghane, der havde indgået som en del af ritualerne ved selve handlingen.
Foto: Steven Lek, CC BY-SA 3.0

sikre på, at der kunne luftes ordentligt ud, inden lokalet skulle bruges igen. Det de havde glemt at fortælle var, at de også har tradition for at slippe en ung-hane fri under handlingen. Da handlingen var forbi, forlod de stedet uden at tage hanen med. Vi måtte herefter indfange hanen, og en af vore medarbejdere, som holdt høns, fik den med hjem. De havde også en anden tradition med at sætte mad på gravstedet. Det var første gang, vi oplevede denne tradition på Gladsaxe kirkegård.

Mere individualisme

I dag oplever vi, at der kommer flere ønsker fra de pårørende, og jeg tror det skyldes flere forhold.

Vores samfund har udviklet sig til, at vi er mere individualister med fokus på jeg'et og det specielle. Og hvis man i dag ikke får opfyldt sine ønsker, klager man i højere grad end tidligere.

I 70'erne da jeg blev ansat, var det altoverskyggende valg af gravsted fællesgraven. Man ville ikke skille sig ud fra mængden, og dem der valgte et traditionelt gravsted, valgte tit at skrive noget anonymt på gravstenen så som MOR eller FAR. I dag har man generelt flere ønsker til, hvordan begravelserne skal foregå, og hvordan gravstederne skal se ud, og det blevet mere individuelt.

Vi ser i disse år udbuddet af urner eksplodere, og det er formentlig et udtryk for, at man ikke bare vil have en standard urne. I sidste uge så jeg en urne, som var dekoreret med tegninger lavet af den pårørendes børnebørn.

Påvirkning fra andre kulturer

Vi bliver påvirket af de mennesker, der er kommet hertil fra

andre kulturer.

Her tænker jeg blandt andet på indretningen af gravstederne, som er noget anderledes end vore hidtidige traditioner.

Vi har på Gladsaxe kirkegård et område, hvor der er solgt gravsteder til flygtninge, fra det tidligere Bosnien-Hercegovina. De er kristne, og fra deres hjemland har de en tradition med, lige efter begravelsen, at sætte et trækors på gravstedet med afdødes navn. Når der sættes gravsten på (sortpoleret og med billede af afdøde), lægges korset bag gravstenen, hvor den helst skal forgå af sig selv.

Vi har for nylig fået ønske fra de pårørende om, at de selv vil tildække/tilkaste jord på gravstedet efter begravelsen. Dette ønske mente vi ikke, vi kunne imødekomme på grund af sikkerheden, men fandt en løsning hvor de pårørende fik stillet en trillebør med jord og en skovl til rådighed, så de kunne tildække kisten med dette. Det var familien tilfredse med.

Den interne udvikling

Udviklingen påvirkes også af, at menighedsråd, kirkegårdsbestyrelser, præster, kirkegårdsledere og bedemænd naturligt nok har en mening om, hvordan tingene skal foregå.

Vi påvirkes af de ønsker og krav, samt den udvikling, vi møder i hverdagen, og blandet med egne holdninger og løsningsforslag forandres tingene over tid.

Fremtiden

Når vi ser fremad, så tror jeg, at der vil komme mange flere ønsker fra de pårørende, men dette kan man kun gisne om, men et par bud på ønsker kunne være: Udendørs bisættelser i skov og park eller ønske om at have kisten åben under selve bisættelsen eller begravelseshandlingen. ■

LOADMASTER
NYHED

DANSK PRODUCERET
KVALITETSMASKINE
MED UNIK **SERVICE, GARANTIORDNING**
& LAVE **DRIFTSOMKOSTNINGER**

LOADMASTER 830 M/UDSKUDSARM

Sejt trækkende 30 HK 3-cylinder KUBOTA motor.
Meget stabil maskine med lavt tyngdepunkt.
Hurtig fremdrift. Maskinen har altid fuld kontakt med underlaget ved kørsel i ujævn terræn.
Maskinen kan stilles på skrånende terræn.

TEKNISKE DATA
Længde: 240 cm. Bredde: 75-92 cm.
Højde: 178-207 cm. Egenvægt: 940 kg.
Løftekapacitet: 800/1.000 kg.
Hydraulikflow: 51 liter/min.
Hydrauliktryk: 210 bar.

Dan Sand

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

Et miljøvenligt valg
- det gør en forskel

Testet af Dansk Teknologisk Institut.

ECOURN
WWW.ECOURN.DK

Hestepærer på kirkegården? Champost®

- Sådan lød det fra flere medarbejdere på Holstebro Kirkegaarde

Holstebro Kirkegaarde er blot én af de mange kirkegårde, som anvender Champost. Med en vis skepsis sagde flere af deres medarbejdere: *"Skal vi smide hestepærer ud på kirkegården? Det vil lugte fælt! Da de prøvede den pasteuriserede og varmebehandlede hestemøg, ændrede de synspunkt og i dag anvender de store mængder Champost.*

Champost Jordforbedring

- Vi anbefaler du lægger 5 cm. oven på den eksisterende jord.
- Champost tilfører jorden naturgødning.
- Du undgår at luge ukrudt.
- Jorden bliver let og luftig.
- Du må ikke plante direkte i Champost Jordforbedring.

Anvendelse:

- Afdækning
- Nyetablering
- Stauder
- Efterfyldning

Antal liter

- 50 l. sæk (54 stk. pr. palle)
- 20 l. sæk (120 stk. pr. palle)
- Big Bag 3000 l.

Efter 2 år kan du se hvordan Champost Jordforbedring har fremmet planternes vækst.

AVANT® Når det skal gøres nemt

Avant 640:
24 km/t

280 cm løftehøjde
99 cm bred

Avant har de helt små minilæssere på 530 Kg
men også dem, der kan løfte 1400 Kg +
Se mere end 100 forskellige redskaber på vores hjemmeside

Køb redskaber online på Avant.dk

**AVANT®
Danmark**

Besøg vores 3500 m²
store showroom i Låsby

SE NU STIGER SOLEN AF HAVETS SKØD

Tekst og foto af Helle Skaarup, hs@loegumkloster-refugium.dk
Forstander, Løgumkloster Refugium

”Der hviler en fred over kirkegården, og de mange gravsteder rummer hver deres historie.”

Denne pragtfulde og gribende salme af Jacob Knudsen har jeg ofte istemt, når jeg sad på kirkebænken til en begravelse. Det er jo blevet til en del begravelser, her hvor jeg er midtvejs i livet. Salmen kan være med til at lindre sorgen og der skabes en uforklarlig fred indeni.

Salmerne flytter vemodet

Det er ikke blot denne salme, men de mange salmer, der på forskellig vis kan sætte ord og toner på det følelseshav, der raser inden i, når et kært menneske er gået bort. Samlesangen løftes af orglets toner, og vi oplever at ordene får vinger. Musikken kan flytte vemodet og sorgen fra det personlige til det almene – og bringer os sammen i det fællesskab, der følger heraf.

De mange skønne salmer vækker en taknemlighed og en stor glæde ved det liv, der er. Fortælleren Vigga Bro beretter om, hvordan hun lever med sorgen over sin elskedes død. Hun har i dag sorgen under den ene arm og glæden ved livet under den anden arm. Et meget smukt billede på det liv, der går videre.

Kirkens begravelsesritual er trygt

Kirkens begravelses ceremoni er et ældgammelt ritual, hvor præstens og menighedens rolle er klart defineret. Vi kan som menighed trygt læne os ind i ritualen. Det at have en fast dagsorden for de pårørende, når det liv som føltes så stabilt og sikkert, pludseligt er forandret med et trylleslag, kan give styrke til at bære den brutale forandring.

Præstens læsning fra Biblen har på forunderlig vis en evne til at røre det indre liv og række en hånd frem, så vi kan forlige os med det skete og hengive os til det liv, der er.

Forud for ritualer i kirken, har de pårørende haft en samtale med præsten. Her har hver enkelt haft mulighed for at fortælle om sin kærlighed til den afdøde og hvordan den har taget sig ud i det liv, der nu er slut. Det er helende, sammen at sætte ord på, over for en tredje – nemlig præsten. Og vide at præsten lytter med al den indlevelse og intensitet, der kræves. Så der opstår et billede af den afdøde i et fælles rum. Under begravelses ritualer levendegør præsten dette billede i sin prædiken, og vi kan sammen sidde og glæde os over det liv, der var. Det øjeblik, hvor kisten bæres ud af de nærmeste, og den sidste rejse indledes til lyden af orglets toner og kirkeklokkernes ringen, er utrolig smuk og bevægende. Og når kisten er sænket i graven, og vi sammen synger en samle, som det endegyldige farvel. Forleden var jeg til en begravelse, hvor vi stod rundt omkring graven og sang "Dejlig er jorden". Det var så bevægende.

Sjæleringning

Kirkeklokkernes ringen giver mig en oplevelse af, at himlen åbner sig. Her i Løgumkloster er der den meget smukke tradition – Sjæleringning – hvor kirkeklokkerne ringer en ½ time kl. 11, når et af sognebørnene er gået bort.

Kirkegården giver en erkendelse

Jeg har den store glæde hver morgen og hver aften at gå over kirkegården her i Løgumkloster, for at komme til mit arbejde på Løgumkloster Refugium. Der hviler en fred over kirkegården, og de mange gravsteder rummer hver deres historie. Der rives, klippes og finpudses omkring de mange smukke planter, som pryder de enkelte gravsteder. De fleste gravsten vender mod øst, og bygger på en gammel tradition om at Jesus anden komme vil være som "lyset, der kommer fra øst". De mange smukke gravhaver med gravsten, fuglebade og miniature træer, er et besøg værd. For mig er det en måde at forlige mig med min egen dødelighed på, og en erkendelse af, at livet ikke varer evigt. Ud af den erkendelse vokser en livsglæde og dyb taknemlighed hver dag, når jeg slår øjne op for at møde den nye dag.

En smuk afslutning

Jeg kan ikke forestille mig en smukkere ramme for afslutning på et menneskeliv, hvor de jordiske rester står i den smukt pyntede kiste i kirkerummet. Det menneske, som mange har holdt af gennem kortere eller længere tid, siger vi nu endegyldigt farvel til. Herfra bevares det menneskeliv nu ikke længere som det ansigt, den krop, det smil og alt det andet, der har kendetegnet lige nøjagtig det menneske – men bevares i stedet som en dyrebar følelse indeni. ■

JOHN DEERE

**Mød os på
Have & Landskab '15
26.-28. August.**

Z235
Zero Turn Klipper.
- god førerkomfort.
- klippepræcision.
- vender på en tallerken.
- fremragende konstruktion.

Klipperskjoldet på 107 cm. kan med det rette ekstraudstyr omdannes til bioklip.

BATTERI PRODUKTER

- motorsave.
- hækkeklippere.
- trimmere.
- teleskopsave.
- grensaks.

Håndbæren blæser
-BG 86C.

Ikke kun stærk, men også miljøvenlig.
Kontakt os & hør om produkternes ydeevne i absolutte topklasse.

DEMOSALG

Se alle modellerne på vores hjemmeside.

**Kontakt os for
yderligere information.**

Salbjergvej 4 - 4622 Havdrup - 46 18 55 44
www.havdrup-maskinforretning.dk

Vi tager forbehold for eventuelle trykfejl.

PRIORITERINGEN HAR ÆNDRET SIG

Interview med Bedemand Keld Andersen, Aarhus
Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Som en følge af de seneste års takststigninger, kan forlængelsen af et stort familiegravsted blive en bekostelig affære og fravælges derfor. På sigt vil det ændre kirkegårdenes udvikling i en kedelig retning, hvor historien og det personlige forsvinder.

Foto: Lene H. Jensen.

Keld Andersen har været bedemand i 35 år og synes egentlig ikke, at selve begravelseshandlingen har ændret sig væsentligt. Det er i højere grad de pårørendes prioritering, der er anderledes i dag.

Selve begravelseshandlingen har ikke ændret sig så meget i de 35 år Keld Andersen har været indenfor bedemandsbranchen i Aarhus. Begravelseshandlingen er generelt præget af traditioner og autoritetstro; Han ser den største ændring i valget mellem om den afdøde skal kremeres eller begraves. For 35 år siden skulle man blot 10 – 15 kilometer udenfor Aarhus midtby, så valgte langt den overvejende del af de pårørende, at den afdøde skulle begraves – og at det skulle ske i det eksisterende familiegravsted.

Sådan er det ikke længere; langt de fleste vælger nu kremering – og familiegravstedet er enten blevet nedlagt, eller fravælges fordi løsningen er blevet for dyr.

Gravstedsvalget

Udviklingen ses tydeligt på kirkegårdene i Aarhus – og i resten af landet - hvor mere og mere er blevet til græs og hvor den lokale historie forsvinder i fællesgraven og i fraværet af gravminder, der fortæller historien om den afdødes beskæftigelse eller passion. Keld Andersen opfordrer til at det fremgår af gravmindet, om den afdøde havde arbejdet som tømrer, smed, skolelærer eller hvad det nu måtte være, så man kan genkende de begravede på kirkegårdene og følge lokalhistorien gennem titlerne på gravminderne.

Som bedemand oplever han ofte, at de pårørende er i den situation, hvor brugen af et eksisterende familiegravsted simpelthen er blevet for dyr en løsning, som en følge af de seneste års takststigninger. For et ældre pensionistægtepar, der kun har folkepensionen at leve af, kan det være meget svært at have råd til at begrave sin ægtefælle. Udgiften til erhvervelse af et nyt dobbelt gravsted er 8.630 kr. og gravkastningen koster 5.694 kr. (Aarhus kirkegårde). Dertil kommer anlæg af grav-

sted, gravsten og kan man ikke selv holde gravstedet, kommer den udgift oven i. De priser man er kommet op på, vil ændre kirkegårdenes udvikling i en kedelig retning, hvor historien og det personlige forsvinder. Det samme gælder til dels for askespredning over åbent hav: Det giver mening, hvis den afdøde havde nær tilknytning til havet. Men det virker forkert, hvis det - som han af og til har en fornemmelse af - skyldes at det er en billigere løsning.

Hermed giver han også en opfordring videre til kirkegårdene om at skabe nogle gravstedsformer, der ikke bare er en græs-plæne; men som er økonomisk overkommelige for de pårørende og som gør det muligt at opstille et mere personligt og individuelt gravminde, hvis man har brug for det.

Begravelseshandlingen

Selve begravelseshandlingen har ikke ændret sig væsentligt, selv om der selvfølgelig er sket noget. Organisten spiller måske en enkelt 60'er melodi eller Kim Larsen, som jo også hyppigt bliver brugt. Præsterne er generelt mere personlige og mindre "dommedagsagtige" i deres taler og er som oftest fleksible i forhold til individuelle ønsker, der ville have været utænkelige før. Men det er jo også den langhårede 60'er generation, vi er begyndt at tage af. De pårørendes prioritering har til gengæld ændret sig: Ofte bliver der gjort mindre ud af det; folk vil generelt helst have, at handlingen bliver afviklet på et tidspunkt, så de ikke behøver at tage fri fra arbejdet. Planlægningen af en begravelseshandling sammen med de pårørende, kan af og til opleves som værende lidt mere fortravlet og ego-centreret end tidligere.

Keld Andersen kalder begravelseshandlingen for den sidste store "familiefest". Der bruges i stadig stigende grad store beløb på at holde konfirmationer, bryllup osv., men når det kommer til begravelseshandlingen, er der ikke helt samme vilje til at gøre den til noget ganske særligt og personligt. Han savner lidt af det engagement, man så for 35 år siden, hvor det i højere grad var noget hele familien involverede sig i. Han prøver gerne at få familierne til at gøre handlingen mere personlig, ved f.eks. at foreslå at blomster fra haven kan indgå i kistepynten, at begravelseshandlingen holdes i hjemmet, hvis nu den afdøde ikke var medlem af folkekirken, eller andre små tiltag, der kan få de pårørende til at involvere sig lidt mere – uden at det behøver at koste ret meget mere af den grund.

Engagement og nærvær

Keld Andersen mener, at engagement og nærvær er et af de vigtigste områder, hvor både bedemænd, kirke og kirkegård kan prøve at gøre en forskel i en fortravlet tid: Ved at opfordre til eftertanke og tilbyde løsninger, der får de pårørende til at sætte farten lidt ned og involvere sig lidt mere;

så begravelseshandlingen fortsat kan foregå med respekt og værdighed og ikke får karakter af "bortskaffelse" eller "noget der bare skal overstås". Det kræver også at der er fokus på, at der skal være tid til det. Både præster, kordegne, kirketjenere og de ansatte på kirkegårdene skal have tid i deres daglige arbejde; tid til at tage den lille sludder med de pårørende, der ligger vejen forbi kirkekontoret eller kirkegården. Han mener det er et væsentligt aspekt af det sociale arbejde som kirken udfører og bør udføre. Folkekirken skal passe meget på, at det ikke bliver sparet væk. Der er måske andre steder der kan spares; eksempelvis på mursten, kirkekunst etc.

Respekt og værdighed er også vigtig på kirkegårdene: Han mener ikke, at kirkegårde skal bruges til hundeluftning og solbadning, som det ses rundt om på nogle af landets kirkegårde.

Offentligt ansvar eller begravelsesskat

Uanset hvem vi er og hvad vi tror på, er det helt sikkert, at vi alle skal dø – og den døde krop skal behandles med værdighed og respekt. Han mener vi som samfund bør overveje, at udgifterne i forbindelse med et dødsfald skal dækkes via offentlige midler eller en særskilt begravelsesskat, som det ses i Sverige; således at de pårørende ikke skal betale for gravsted, gravkastning m.v., den dag det bliver aktuelt. Hermed vil alle have mulighed for en værdig afsked og gravplads – og de pårørende vil ikke på samme måde skulle prioritere gravstedsvalg osv. ud fra et økonomisk hensyn.

Ovenstående ville også kunne være med til at sikre, at vi kan fastholde de danske kirkegårde som de velplejede og historisk interessante åndehuller de er i dag, således at kirkegårdenes udvikling ikke udelukkende er styret af, hvad de pårørende kan - eller magter - at betale for det sidste hvilested...

Når vi bliver syge, kan vi komme på hospitalet (endnu), og sådan må det også være med kirkegården, når vi dør. Vi må som samfund prøve at tage ansvar for hinanden. ■

Bedemand Keld Andersen

Keld Andersen overtog Poulsens begravelsesforretning (grundlagt i 1897) på Frederiksgade i Aarhus i 1981. Han var på det tidspunkt 28 år og var nok en af landes yngste bedemænd. Har i alle årene være meget engageret i brancheforeningen Danske Bedemænd. Keld Andersen har i dag 3 bedemandsforretninger i Aarhus og omegn.

Næste generation, Frederik Andersen, er ved at blive kørt i stilling, til at overtage embedet.

TENDENSER OG TRADITIONER

Interview med
Lotte Søgaard, Bispebjerg Begravelsesforretning
Elsebeth Andersen, Mørkøv – Jyderup Begravelsesforretning
Af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Lotte Søgaard (tv) og Elsebeth Andersen (th)

Det er ikke de store ting, der har ændret sig i selve begravelseshandlingen indenfor de seneste årtier, men man kan alligevel godt pege på nogle tendenser.

Lotte Søgaard er 3. generation i Bispebjerg Begravelsesforretning og når hun skal generalisere i grove træk, er der sket nogle ændringer over tid; måske ikke så meget i selve begravelseshandlingen i kirken, men mere i alt det andet, der knytter sig til:

I hendes farfars tid skulle alt omkring begravelseshandlingen være så fint, flot og stort som muligt: Den fineste kiste og kistepynt, kirken skulle pyntes med blomster og både gravminde og gravsted skulle være stort. Og ved begravelseskaffen bagefter, skulle der heller ikke mangle noget.

I hendes fars tid var kremering og urnenedsættelse i fællesgraven det dominerende: Det skulle være beskedent, anonymt og "ikke til besvær" for nogen.

I hendes egen tid skal det stadig ikke være for besværligt eller dyrt, men det må heller ikke være for trist.

Ikke for trist

Det "ikke for triste" kommer til udtryk på flere forskellige måder, gennem en mere personlig iscenesættelse af små og større detaljer i forløbet omkring et dødsfald:

- Den afdøde klædes oftere i eget tøj
- Der lægges flere ting og personlige hilsner i kisten
- Der ses flere farvede kister

- Der afspilles flere musiknumre i kirken
- Der tegnes eller skrives hilsner på kisten og urnen
- Begravelseshandlingen har oftere et "tema"; enten med farver, afdødes passion eller andet.

Unge mennesker

De meget personlige begravelseshandlinger ses som oftest, når det er unge mennesker, der skal bisættes eller begraves – og især hvis de unge selv har været forberedt på, at de snart skulle dø: De har ofte udtrykt nogle ønsker til begravelseshandlingen – ønsker der ikke er så bundne af traditionerne. De ønsker præger planlægningen af højtideligheden og sammenkomsten bagefter og kommer dermed til at afspejle, hvad et ungt menneske synes, kunne være en smuk afsked. Salmerne i kirken erstattes med den unges musik og sammenkomsten bagefter minder mere om en god familiefest end den traditionelle begravelseskaffe.

Borgerlige begravelseshandlinger

Der ses også et stigende antal af borgerlige begravelseshandlinger, hvor den afdøde enten ikke var medlem af folkekirken, eller hvor kirken og præstens medvirken vælges fra. Også her ændrer begravelseshandlingen karakter. Højtideligheden kan foregå andre steder end i kirkegården eller hospitalets kapel: Det kan være i hjemmet, i lokalerne i en loge eller forening eller et andet sted, der

havde betydning for den afdøde. Det kan være bedemanden eller de pårørende selv, der holder talen. Musikken er ofte medbragt hjemmefra og afspejler den afdødes smag.

Flere kommunale begravelseshandlinger

Modsat ses også flere begravelseshandlinger, hvor det er kommunen, der må betale: Der er flere ensomme mennesker og flere tilfælde, hvor de pårørende vælger at fraskrive sig 'arv og gæld' og dermed overlader begravelsesudgifterne til boet, og hvis det ikke rækker, til kommunen. Der er generelt færre pårørende til højtidelighederne.

Traditioner forsvinder og nye kommer til

Nogle gamle traditioner er næsten forsvundet: Tidligere så man ofte, at der var lagt gran eller grønne grene foran hjemmet, så kisten blev båret til rustvognen over et grønt dække. Det ses stort set ikke længere, og det er også sjældent, at familien synger den afdøde ud, fortæller Elsebeth Andersen fra Mørkøv – Jyderup Begravelsesforretning.

En anden tradition har været, at de pårørende kaster en rose i graven, når kisten er sænket ned. Det gør man stadig – og den tradition er blevet videreført til, at roserne i stedet for lægges på kisten, når den er båret ud til rustvognen efter højtideligheden i kirken. ■

www.birk-holm.dk

Mød os på Have & Landskab '15

Stand C013 – Hent fribilletter på www.birk-holm.dk

Birkholm Planteskole A/S

- Dansk egenproduktion af allétræer, solitære træer og buske
- Produktion af træer efter "Kvalitetsstandard for planteskoletræer"
- Ring og få professionel rådgivning – **telefon 48 17 31 26**

Forhandler af:

Dansk importør af:

Kvalitetsstandard:

HELT I HENDES ÅND

Tekst: Karina Rosenløv-Løytved, karinafysio@gmail.com

Fotos fra Karina Rosenløv-Løytved

Min datter var kun et barn. Hendes begravelse ville være med deltagelse af mange børn og unge. Den skulle ære hendes korte liv og hjælpe os alle med at forstå hvordan livet også kan være.

”Det var utrolig vigtigt for os i en svær tid, at alt dette kunne lade sig gøre. Ballonerne, sangen og musikken. Det var helt i hendes ånd og det betød alverden for at vi kunne komme videre med vores liv.”

I dag er det den 21. juni 2015 og midsommer. For 15 år siden begravede vi vores smukke 12-årige datter på Humlebæk Kirkegård, efter næsten præcis ét års aggressiv behandling af en akut cancer.

Under en udflugt på en solskinsdag 14 dage tidligere spiste vi frokost på en lille kro tæt på den gamle havn i Humlebæk og besluttede os for en tur til Louisiana, med vores kunstelskende datter i kørestol. Vi trillede over 'Evhighedens Bro', som hun kaldte den, henover kirkegårdens store sø og kom ud på en lille ø, hvor museets restaurant støder op til kirkegården. Vi håbede på at kunne tage kørestolen ind ad bagindgangen.

Min datter blev dybt betaget af den lille ø med fællesgravsted, smuk gammel beplantning, fine gravsten og udsigt over Øresund til Sverige og Ven.

”Her vil jeg rigtig gerne ligge”, udrød hun. Inden der var gået et øjeblik havde hun ridset sin egen begravelse op. Det gjorde alting noget lettere, da hun ugen efter døde hjemme.

Tankerne bag

Jeg havde hidtil kun deltaget i min egen oldemors begravelse, hun var sidst i 90'erne og havde levet et rigt og langt liv.

Min datter var kun et barn og vi var i dyb sorg. Hendes begravelse ville være med deltagelse af mange børn og unge. Den skulle ære hendes korte liv og hjælpe os alle med at forstå hvordan livet også kan være. Og give os styrke til at sige farvel sammen og støtte os i savnet. Vi var taknemme-

Som den lille vise sjæl hun var, havde hun udtænkt, at vi nu vendte blikket opad, fra graven med kisten og op mod den blå himmel, mens vi slap heliumballonerne, der steg til vejrs og mindede os om at hun nu igen fløj som en fri sjæl.

lige for at have haft hende, omend i alt for kort tid.

Sang og musik i kirken

Egebæksvang kirke var stuvende fuld. Smukke roser i Gauguins farver prydede både kisten, kranse og hjerter. Hun var et musiksk, blidt, kreativt barn der elskede farver.

Kim Larsen kom, sammen med vores ven Henning Pold, som begge kendte vores datter, og sang sin helt specielle "Lille Lærke" foran kisten; stemningsfuldt med akustisk guitar.

Præsten talte smukt og berørende og vi sang "Se nu stiger solen" og "Lysets engel går med glans".

Under smukt saxofonspil, ved ven og musiker Jens Haack, blev kisten båret ud i rustvognen til hendes yndlingssang.

Balloner på kirkegården

Alle kørte fra Espergærde til Humlebæk Kirkegård, hvor familie og venner bar kisten den lange tur over broen. Alle fik en hjerteformet pink eller rød ballon i hånden, familien havde store ballonsommerfugle med kærlige tanker og hilsner.

Ved graven blev det ganske tungt at se kisten blive sænket ned i jorden, mens præsten foretog de rituelle handlinger. Men som den lille vise sjæl hun var, havde hun udtænkt, at vi nu vendte blikket opad, fra graven med kisten og hendes afsjælede legeme, op mod den blå himmel, mens vi slap heliumballonerne, der steg til vejrs og mindede os om at hun nu igen fløj som en fri sjæl.

Denne barnetro hjalp hende og nu hjalp den os. Til sangen og tonerne fra to akustiske guitarer spillede kære venner, Troels Skovgård og Torben Rønholdt "Tears in heaven" af

Haven bliver brugt som tænkt, et sted til ro, eftertanke og nærvær. Den har haft mange funktioner på de 15 år; vi er ikke sorgfulde længere, men taknemmelige over at hun var der i knapt 13 år.

Små minichaussesten danner evighedens cirkel foran gravstenen og en lille granitbænk og et fuglebad blev stillet op, for vi ville have lidt liv på stedet. Efterhånden har beplantningen været skiftet ud flere gange. Er blevet forenklet.

Eric Clapton, hvorpå alle gik forbi graven og sagde deres farvel med roser og bamser og breve.

Bagefter

På Bakkehuset, der støder op til Kirkegården, var der dækket op til alle, med stor farvestrålende buffet med hendes yndlingsretter og salater, mens hendes musik blev spillet stille i baggrunden. Der var ingen taler, men megen musik, fordi hun spillede selv og havde meget musik i sit liv fra vennerne og sin musikerfar.

Gravstenen

En stor uge efter begravelsen ankom, fra stenhugger Steen på Mors, en stor smuk Blå Rønne sten. Udhugget som en stor puppe, hvor fra en sommerfugl vrister sig ud og flyver mod lyset. Sådan forestillede hun sig at det ville være; at slippe sin krop, som var så medtaget af de intensive behandlinger, som en udtjent ham, en gammel brugt tung overfrakke, efter en lang vinter... og nu flyve befriet, let og rask mod himlen.

Vi talte ofte om at hun blot drog forud. "Vi ses igen", trøstede vi hinanden.

Gravstedet

Små minichaussesten danner evighedens cirkel foran

gravstenen og en lille granitbænk og et fuglebad blev stillet op, for vi ville have lidt liv på stedet. Vi fik en anlægsgartner til at klare arbejdet, for det skulle se pænt ud. Allerhelst med det samme. For sådan var hun, meget æstetisk.

Beplantningen var meget symbolsk i starten med gudeblomster, engelsød bregne, Fairy roser og lavendler og vækster i den stil. Små feer og alfer stod gemt hist og pist. Vi var der dagligt i to år, for lyset i de små lanterner måtte ikke brænde ud...

Efterhånden har beplantningen været skiftet ud flere gange. Er blevet forenklet. Vi elsker stadig den lille have og omgivelserne på kirkegården.

Kommer der ofte, nyder lyset og stemningen i de forskellige områder. Vi er taknemmelige for dette sted.

I hendes ånd

Det var utrolig vigtigt for os i en svær tid, at alt dette kunne lade sig gøre. Ballonerne, sangen og musikken. Det var helt i hendes ånd og det betød alverden for at vi kunne komme videre med vores liv. Det har vist sig, at vi til stadighed med glæde kommer på kirkegården, for hun er en stor del af os og altid vil være det. ■

MESSE-TILBUD !

Kr. 6.950,-

Excl. moms, ab fabrik

UE
URBAN ELEMENTS

Bænk
Urban Reflection

www.urban-elements.dk

Besøg os på Have- og Landskabsmessen den 26. - 28. august i Slagelse.

Vi ses på Have & Landskab 26-28 august og Kirkens Forum 25-26 september

**BEHØVER VEJEN TIL KIRKEN
AT VÆRE BESVÆRLIG?**

Mørke kirke

**INGEN LØSE STEN
DE ER LIMET FAST**

Grene Naturkirkegård

En fast belægning giver fordele såsom:

- Let og ubesværet gang.
- Ingen støv.
- Fast belægning, ingen løse sten.
- Arkitektonisk flot løsning.
- Langt mindre vedligeholdelse.
- Passer godt ind i naturen.
- Lang holdbarhed.

DANSK OVERFLADEBEHANDLING I/S
Rugårdsvej 206 5464 Brenderup
Tel. 6444 2533 dob.dk

DOB I/S
Dansk Overfladebehandling

KVALITET - OG TID TIL OMHU

UDSTILLING PÅ KERTE- MINDE NY KIRKEGÅRD

Tekst og foto: Ulrik Christiansen, ktmdrkirkegaarde@mail.dk
Kirkegårdsleder, Kerteminde-Drigstrup kirkegårde

Forslagene til de nutidige gravminder kommer fra bl.a. en glaskunstner, en "træmand" og fra sten- og billedhuggere.

Fredag d. 4. september åbner biskop Tine Lindhardt en usædvanlig udstilling på Kerteminde ny Kirkegård.

Her er fem kunstnere indbudt til at præsentere bud på nutidige gravminder udført i materialerne: træ, sten, glas, metal og ler/keramik. De pågældende kunstnere er blevet bedt om at løse fire bundne opgaver.

Det gælder alternativer til en plade i plænen, familiegravstedet, det fælles urnegravrum, samt et gravminde placeret i en forhåbentlig kommende strandkirkegård.

Udstillingen indgår i et spændende pædagogisk projekt, hvor to 6.klasser arbejder med temaet "Død og begravelse". Blandt andet skal eleverne, med hjælp fra de ud-

øvende kunstnere, skitsere/udføre deres eget gravminde og gravsted, som vil indgå i udstillingen.

Åbningsarrangementet

Ved åbningsarrangementet vil antropolog Gitte Lunding, Kulturcenter Assistens, holde foredrag om "Danske kirkegårdes udvikling og betydning, og om hvordan de bruges i dag". Og fremtidsforsker og sognepræst, Birgitte Kragh Engholm, vil give bud på "Fremtidens kirkegård/begravelsesplads. Hvordan vil vi bruge den? Hvilke ønsker og behov skal kirkegården kunne opfylde?"

Udstillingen

Udstillingen åbnes d. 4. sept. kl 13.30 og vil være åben i to måneder. Fra foråret 2016 vil udstillingen/udstillings-

Et bud på et gravminde til en forhåbentlig kommende strandkirkegård.

konceptet, som en vandre udstilling, kunne ses på kirkegårde rundt om i landet og på den måde forhåbentligt bidrage til at holde diskussionen om fremtidens kirkegårde levende.

Udstillingskonceptet

Udstillingskonceptet er udarbejdet af kirkegårdsleder Ulrik Christiansen, der med initiativet håber på diskussion om og svar på en række spørgsmål, bl.a.:

- Hvem eller hvad bestemmer danskernes valg eller fravalg af gravsted?
- Overlader de efterladte for meget til bedemænd og de fri markeds kræfter?
- Er kirkegårdens personale for lidt involveret?
- Er der bevæggrunde, som kirkegården/folkekirken kan påvirke?
- Har kirkegården de "rigtige varer på hylderne"?
- Hvor blev det individuelle, personlige, kunstneriske og bevaringsværdige gravminde af?

Om baggrunden for initiativet udtaler Ulrik Christiansen

"Hvis de enestående kulturminde, som de danske kirkegårde trods alt stadig er, ikke skal udvikle sig til kulturløse græsplæner eventuelt med en lille museumskirkegård i det ene hjørne, må alle vi, der elsker den danske kirkegård, arbejde hårdt og sammen på at stoppe og vende udviklingen. Det gælder folkekirken, kommuner, kirkegårde, bedemænd, stenhuggere, kunstnere, antropologer, fremtidsforskere og landskabsarkitekter."

Kerteminde-Drigstrup kirkegårde på Have & Landskab 2015

Ved en af skæbnens små luner blev Ulrik Christiansen kontaktet af bestyrelsen for Have & Landskab, som gen-

nem et bestyrelsesmedlem havde hørt om udstillingen. De var meget interesseret i 'Kirkegården' som en del af deres udstilling og specielt interesseret i det tværfaglige samarbejde som ligger i vores udstillingskoncept. Have & Landskab 2015 ligger imidlertid kun 8 dage før udstillingen åbner her i Kerteminde, så det er lidt af en presser, men omvendt en invitation som vi ikke kunne lade gå fra os. Derfor vil Kerteminde-Drigstrup kirkegårde være at finde på Have & Landskab 2015 i Slagelse med en del af vores gravmindeudstilling, herunder eksempler på forskellige gravstedsanlæg.

Vi vil gøre vores yderste for at repræsentere de danske kirkegårde bedst muligt, og håber på mange kollega besøg. ■

Udstillingens gravminder

De forskellige bud på nutidige gravminder udføres af

- Glaskunstner Ivan Boytler
- Keramiker Per Ahlmann
- "Træmanden" Allan Bo Jensen
- Sten- og billedhugger Filip Møller
- Sten- og billedhugger Thomas Neumeyer

Tid og sted

Udstillingen åbnes **4. september kl. 13.30** på

Kerteminde ny kirkegård

Kirkegårds Alle 6

5300 Kerteminde

KURSUS I ERGONOMI PÅ KIRKEGÅRDEN

Tekst og foto af Heidi Kiilerich Udsen, hku@amu-fyn.dk
Ergoterapeut og faglærer ved AMU-Fyn

På kurserne blev der udvekslet erfaringer om forskellige hjælpemidler.

AMU har afholdt flere 2-dages kurser i 'Ergonomi på Kirkegården' rundt om i hele landet.

Vi har her i forsommeren, med stor tilfredshed, kørt 6 kurser i ergonomi på kirkegården. De blev afholdt forskellige steder i landet; i Svendborg, Himmelev, Allested-Vejle, Frederikssund, Viborg og Haderslev. Alle holdene med god tilslutning.

Kurserne har været tilpasset arbejdet på kirkegården og de arbejdsgange der er de forskellige steder, hvor deltagerne kommer fra, samt de rammer der er på den kirkegård, hvor kurset afholdes. Vi har i stor udstrækning taget udgangspunkt i deltagerens behov og ønsker fra deres hverdag.

Mange deltagere har været rigtig glade for strækøvelser og øvelser til at forebygge gener: "Det er noget vi kan bruge i

hverdagen". Deltagerne på kurserne har brugt hinandens erfaringer og de forskellige kulturer og måder arbejdet udføres på, til at videreudvikle og blive inspireret til at arbejde med egne vaner og teknikker.

- "Der findes ikke kun én måde at løse udfordrende opgaver og arbejdsstillinger på"
- "Den næste stilling er den bedste"
- "brug hjælpemidler til hårdt arbejde og brug dem rigtigt"

- "Det handler om at være kreativ doven"
er sætninger der er blevet brugt meget. Vi må erkende at ikke alle dårlige arbejdsstillinger kan undgås, men man kan være opmærksom på, hvordan passer vi på, før og efter. Og findes der et hjælpemiddel, eller kan det gøres mere hensigtsmæssigt.

Programmet for kurset veksler en del mellem teori om kroppen og belastninger, forebyggende øvelser som stræk

Det er ikke alle dårlige arbejdsstillinger der kan undgås, men man kan overveje om arbejdet kan udføres mere hensigtsmæssigt.

og bevægelse samt praktik på kirkegården, hvor forskellige arbejdsfunktioner prøves af i grupper. Derudover er erfaringsudveksling og snak om forskellige hjælpemidler og strategier en meget vigtig del.

Nogle af de problemstillinger vi har været omkring er lange rækkeafstande, tunge løft, vrid og skæve arbejdsstillinger, knæliggende arbejde, vibrationer og støj, brug af maskiner både små og større. Samarbejde, planlægning og forberedelse, samt lovgivning og hjælpemidler

Kurset har til hensigt at deltagerne bliver bedre til selv at drage omsorg for deres egen sundhed og afhjælpe unødige belastninger.

Efter sommerferien kører vi igen 6 hold, startende med Bornholm i uge 35, Saksøbing i uge 36, Skjern i uge 37, Essenbæk i uge 38, Hjørring i uge 39 og sidst men ikke mindst Hvidovre i uge 41

Vi glæder os til at komme i gang igen efter ferien og håber på lige så stor tilslutning. ■

AF-EL-TRUCKS

Lad A-Flensborg i Herning løse deres interne transportopgaver

Type EL-P-24

- Træk på bærehjul
- El-hydr. tip af lad
- Servicefrie batterier

Besøg os på
HL15 stand nr. A 078.

Type PM-PARK

- Miljøvenlig og lydløs
- Lad 90x150 cm. m/hængslede sider
- Større eller mindre typer leveres efter opgave

- Handy og lille venderadius
- Robust og enkelt opbygget
- Leveres med 48 volt 3000 watt el-motor.

Kontakt os for
yderligere oplysninger
- demonstration
uden forbindende

A. FLENSBORG HERNING MASKINFABRIK A/S
Mørupvej 13, 7400 Herning
Tlf. 97 12 63 00 • www.af-truck.dk

ERIK RASMUSSEN

Af Erik Rasmussen, er.kirkegaardskontoret@mail.dk
Kirkegårdsleder, Frederikshavn Kirkegårde

Mit kirkegårdseventyr startede på et sprøjtekursus i gamle dage i Glostrup, hvor en medkursist var graver på Møn. Jeg var gartnerformand i Farum og ville bare ud af det kommunale - så måske kirkegårde var svaret...

Til Møn det gik, for at tjekke graverfaget ud. Lille kirkegård på landet med graverbolig og hængekøje i baghaven: Uha, det var hyggeligt. Men jeg kunne hurtigt se, at arbejdet ville slippe op, og så skulle jeg videre til næste kirkegård; aj, der var for lidt at lave på de små kirkegårde til mig.

”Jomfrukirkegården” i Skovlunde

I 1994 skød Skovlunde kirkegård op af flyvepladsen og de manglede en graver. Her blev jeg ansat som ”jomfrugraver” på en ”jomfrukirkegård”. Jeg viste ingen ting om kirkegårdssarbejde, andet end de go’e historier min graver ven fra Møn underholdte med. Ballerup kirkegård lå et stenkast derfra og den daværende kirkegårdsleder, Morten Christiansen var en guttermand og viste mig i gang: Her er en mark og et tomt skur; lav det til en kirkegård - jo tak...

Hvidovre Kirkegård

Efter 5 år i blæsten, blev jeg af flere kirkegårdsledere anbefalet at søge Hvidovre kirkegård. Her sad 6 gartnere i hvert sit hjørne og surmulede. Det fik jeg dog hurtigt lavet om på og fik en go’ og harmonisk gartnerstab til at arbejde sammen med et smil.

Efter 5 år i Hvidovre blev min kone pludselig gravid - ja, jeg havde nok en finger med i spillet (Eller lidt mere, men der er en anden snak). Jeg ville i hvert fald have familie på landet - og landet ligger i Jylland.

”Som den actionman jeg er, keder jeg mig ikke...”

...Når der både skal være tid til en tur på Harley’en, jagten og tjansen som operationsofficer i marinehjemmeværnet.

På kirkegården ved Fladstrand Kirke i Frederikshavn skal der laves plads til flere urnegravsteder. Foto: Erik Rasmussen

Til Vendsyssel

På vores alle tiders studietur til England, hørte jeg at Frederikshavn kirkegårde manglede en kirkegårdsleder; så hjem og skrive en ansøgning og heldigvis fik jeg stillingen. Kortet viste at Frederikshavn var MEGET langt væk - så konen min og jeg tog flere gange til Vendsyssel (tak til Bent fra Hjørring for lån af sommerhus) for at rekognoscere for ejendomme til salg. Vi faldt for Fælholt, som ligger i Tolne skov og med 22 tønnder land. Jo, jo - Vi var lykkelige og skyndte os at lave en pige mere.

Kirkegårdene i Frederikshavn

Til årsmødet i år skal vi bl.a. besøge min kirkegård. Frederikshavn kirkegårde har 2 fantastisk flotte kirkegårde, hvor vi er 18 medarbejdere. Fladstrand ligger i nordlige ende af byen, og er på 7,5 ha, med små 10.000 kistegravpladser og kun 700 urnegravpladser. Vi er dog ved at nedlægge en kisteafdeling for at gøre plads til en urneafdeling, men det tager tid - lang tid. I 2008 blev vi færdige med en totalrenovering af kirken, så den nu fremtræder lys og venlig: Var man ikke allerede trist når man var til begravelse, så blev man det af at sidde i kirkesalen. I år er vi gået i gang med en ny tilbygning, som skal give mere luft til frokoststuen, rengørings rum og mødelokale.

Oppe "på bakken", som vi kalder Fladbjerg kirkegård og kapel, har vi 12,5 ha. fordelt på 700 kistegravpladser og 6.000 urnegravpladser og masser af plads til udvidelse, hvis det bliver nødvendigt. Det er også her vi har vores kølerum til 8 kister.

Vi har ca. 300 begravelseshandlinger fordelt på Fladstrand kirke og Fladbjerg kapel, hvor af ca. 70 % er bisættelser.

Fritidsinteresser

Som den actionman jeg er, keder jeg mig ikke. Det er dog ikke meget Harley'en kommer ud at køre - den står ovre på værkstedet og hopper: Den kan lugte asfalten, men der er jo også jagten der skal passes. Og ikke mindst Marinehjemmeværnet, hvor jeg er operationsofficer og tager mig af diverse redningsopgaver og sejlads med politi og told, samt er instruktør i bl.a. operativ gummibådssejllads og sømandskab. Her i maj købte vi en stor 28 fods motorsejler, da pigerne er blevet for lange til vores bette motorbåd. Så her skal ferierne holdes fremover. Det bliver spændende, at skulle til at lære at sejle med sejl.

Ja, så kan der vel ikke koges mere suppe på det - På gensyn til september i Frederikshavn ■

”EN GOD STAUDE TIL KIRKEGÅRDEN”

af Tommy Christensen,
tc@svendborg-kirkegaarde.dk

2015-4

Soløje trives i fuld sol og blomstrer i farvenuancerne rødt, gult og hvidt. Den er blomsterrig, pudedannende og nøjsom. Foto: H. Zell, GNU Free Documentation License.

Helianthemum – Soløje

Soløje går faktisk ind under betegnelsen halvbuske, men de forhandles og bruges altid som staude. De er vildtvoksende i Europa og Lilleasien og der findes ca. 80 arter, hvoraf et par enkelte er i handlen, ellers er det som hybrider den kendes.

Soløje er en solplante som stortrives i fuld sol og blomsterne, som er enkle og meget kønne, med farvenuancerne rødt, gult og hvidt åbner sig kun i lyst vejr. Navnet Helianthemum er sammensat af det græske helios = sol og anthemon = blomst. En rigtig charmerende lille solstråle, som er meget blomsterrig, pudedannende og nøjsom.

Soløje er velegnet som stenbedsplante / murplante eller på stendiget, men også plantet i store grupper på skrå-

ninger gør den sig. Sidst i august bør den klippes tilbage, så den bliver tæt og kompakt: Så overvintres den bedst og man kan evt. dække med grangrene i strenge vintre. På kirkegården har vi jo netop mange af denne staudes optimale betingelser / ønsker, med hensyn til grosted og placering: Både når det gælder kirkegårdens anlæg og på det enkelte gravsted.

Soløje giver liv og farve hvor den bruges; blomsterne åbner sig ved solopgang og holder kun en enkelt dag, men knopperne står i kø for at afløse. De fleste havesorter af soløje er krydsninger mellem Helianthemum nummularium og helianthemum apenninum.

Formering af Soløje bør ske vegetativt, hvis man vil være sikker på resultatet. Stiklinger, der skæres med hæl og stikkes sidst på sommeren, starter meget villigt.

En lille smuk staude der anvendes alt for lidt. ■

Administrationschef i Ringsted Sogn

Til en nyoprettet stilling søger Ringsted menighedsråd en person, som med respekt for det enkelte arbejdsområde, er øverste daglige leder for kirkernes og kirkegårdens forskellige medarbejdergrupper. Du skal medvirke til udbygning af et godt fællesskab og et givende samarbejde mellem ansatte, præster og menighedsråd.

Menighedsrådets vision er "at skabe en levende og udadvendt kirke", som du skal være med til at videreudvikle.

Udover at være ansvarlig for udførelse af menighedsrådets beslutninger, vil du være ansvarlig for administrationen herunder personaleledelse, budget og regnskab samt føre tilsyn med vores bygninger og grønne arealer.

Vi forventer, at du

- som person er udadvendt, velformuleret og besidder empati.
- med baggrund i flere års erfaring besidder en motiverende og synlig ledelsesstil.
- er god til at kommunikere beslutninger videre.
- værdsætter samarbejdet med kirkens ansatte og frivillige medarbejdere.
- har erfaring med regnskab og med styring af budgetter.
- har gode it-kundskaber.
- er fortrolig med Folkekirken og har indsigt i dens liv og struktur.
- er visionær og udviklingsorienteret i en løbende forandringsproces.
- er analytisk og løsningsorienteret i samspil på tværs af faggrænser.

Vi tilbyder

- en engageret medarbejdergruppe på 23 ansatte og heraf 4 præster.
- et godt arbejdsmiljø med høj faglighed, godt samarbejde og et højt ambitionsniveau.
- en aktiv menighed med mange frivillige.
- et stort og aktivt bysogn, der værdsætter et åbent og udadvendt samarbejde.
- et engageret menighedsråd, der er udviklingsorienteret.
- et attraktivt sogn med to spændende kirker.
- en ansættelse på tjenestemandsvilkår i lønramme 35 med et tillæg på 29.900 kr. (afrundet grundbeløb pr. 31. marts 2012).

Administrationschefen er forpligtet til at arbejde ud over den normale ugentlige arbejdstid på 37 timer, såfremt forholdene kræver det, og må desuden påregne aftenarbejde nogle gange om måneden i forbindelse med udvalgs- og menighedsrådsmøder.

Få flere oplysninger på vores hjemmeside eller ved henvendelse til formand for menighedsrådet Per Rasmussen, tlf. 40 75 39 45, eller næstformand Knud Birk Iversen, tlf. 40 16 87 80.

Stillingsbeskrivelse kan læses på www.ringstedsogn.dk

Ansøgning med relevante bilag sendes elektronisk til Ringsted Sogn: ringsted.sogn@km.dk senest d. 1. september kl. 12.00. Ansættelsessamtaler forventes gennemført i 2 runder med indlagt personlighedstest.

1. runde forventes gennemført i uge 38. Tiltrædelse forventes d. 1. november.

§ PARAGRAFFEN

Foto: Ukendt, CC BY-SA 3.0

Orlov til pasning af alvorligt syge børn

Spørgsmål:

En af kirkegårdens fastansatte gartnere har fået brug for orlov i en periode, for at passe et sygt barn. Barnet er 15 år gammelt og det vides ikke med sikkerhed, hvor lang tid sygdomsforløbet kommer til at vare. Det hospital hvor barnet behandles, har vurderet, at forældrenes tilstedeværelse vil være gavnlig.

Hvilke bestemmelser gælder her?

Skal gartneren have løn under orloven og hvor længe kan man få orlov?

Svar:

Reglerne for orlov til pasning af et alvorligt sygt barn er fastsat i Barselsloven – 'Bekendtgørelse af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel' (LBK nr 571 af 29/04/2015) og - for bl.a. folkekirkens ansatte - i 'Cirkulære om tjenestefrihed af familiemæssige årsager' (CIR nr 9260 af 10/06/2008).

Gartneren skal have løn under orloven, men man kan

vælge at begrænse den periode, hvor der gives orlov med løn, til 1 måned pr. kalenderår.

Der kan gives orlov i op til 52 uger i løbet af et tidsrum på 18 måneder, svarende til den periode, hvor den ansatte har ret til dagpenge, jf. bestemmelserne i barselsloven. I den periode – inden for de 52 uger - hvor gartneren modtager løn under orloven, er kirkegården (ansættelsesmyndigheden) berettiget til dagpengerefusion.

Regelgrundlaget:

En fastansat gartner, der har været tilknyttet arbejdsmarkedet i mere end 13 uger, og har arbejdet minimum 120 timer i denne periode, vil opfylde beskæftigelseskravet for at være berettiget til dagpenge ved pasning af alvorligt syge børn, jf. bestemmelserne i § 26 i Barselsloven:

”Forældre med alvorligt syge børn under 18 år har ret til dagpenge fra Udbetaling Danmark, hvis de i forbindelse med barnets sygdom helt eller delvis opgiver lønarbejde eller personligt arbejde i selvstændig virksomhed.

Stk. 2. *Det er en betingelse, at barnets sygdom skønnes at medføre behov for ophold på hospital eller lignende institution i 12 dage eller mere. Behandling eller pleje i hjemmet kan sidestilles med ophold på hospital, hvis barnets*

behov i forbindelse med sygdommen taler for det.”

Stk. 5. Der kan højst ydes dagpenge i medfør af stk. 1 i 52 uger inden for de forudgående 18 kalendermåneder.”

i 'Cirkulære om tjenestefrihed af familiemæssige årsager' (som vil være gældende for en fastansat gartner på en af folkekirkens kirkegårde) står der blandt andet flg. i § 2:

”En ansat, der efter § 26 i lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel har ret til dagpenge i forbindelse med pasning af alvorligt syge børn under 18 år, har i samme periode ret til hel eller delvis tjenestefrihed med løn.”

”**Stk. 2.** Ansættelsesmyndigheden kan dog begrænse retten til tjenestefrihed med løn til 1 måned pr. barn pr. kalenderår. Ansættelsesmyndigheden kan herudover bevilge yderligere tjenestefrihed uden løn i dagpengeperioden.”

Links

'Bekendtgørelse af lov om ret til orlov og dagpenge ved barsel' (LBK nr 571 af 29/04/2015): <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167602>

'Cirkulære om tjenestefrihed af familiemæssige årsager'(CIR nr 9260 af 10/06/2008): <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=120421>

PAV – Personaleadministrativ vejledning

<http://pav.perst.dk/> ■

PAV – Personaleadministrativ vejledning

PAV giver en samlet oversigt over reglerne om løn- og ansættelsesvilkår for tjenestemænd og overenskomstansatte m.fl. i staten mv. og er derfor et væsentligt værktøj for personaleadministrationer i staten.

PAV beskriver de ansættelsesregler, der gælder generelt for ansatte i staten mv., og dermed ikke de specifikke forhold inden for særlige sektorer som fx undervisningsområdet og folkekirken.

Hvert kapitel består af en beskrivelse af regler og praksis på det pågældende område samt en bilags- og henvisningsoversigt med de relevante regelsæt.

Du kan også få adgang

PAV er frit tilgængelig på internettet, og det er således ikke nødvendigt at tegne abonnement. Adgang til teksten kræver ikke password.

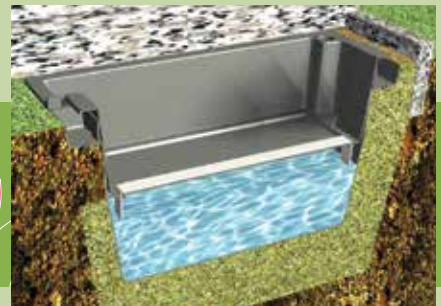
<http://pav.perst.dk/>

MobilPlant

blomlåda för enkel gravskötsel

MobilPlant - 2014 på flest kyrkogårdar i Sverige

Allt fler upptäcker fördelarna med MobilPlants produktidé! Enkla att montera och använda samt pris- och miljöriktiga. Det är vår självklara och medvetna inriktning.

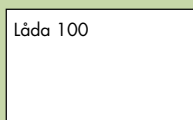
Gör som så många andra - satsa på MobilPlant för att möta framtida ökande arbetsbelastning. Förbättra samtidigt kvalitet och ekonomi samt öka flexibiliteten inom personalstyrkan. MobilPlant - en miljöriktig investering.

Kombinationsmöjligheter med MobilPlant-sortimentet, 3 storlekar täcker de flesta planteringar

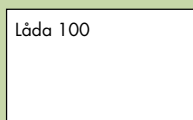
Låda 500

29x39cm

Låda 100

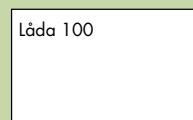
58x39cm

Låda 100

Låda 500

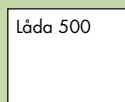
Tot mått: 87x39cm

Låda 100

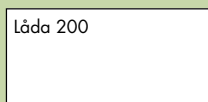
Låda 100

Tot mått: 116x39cm

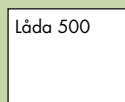
Låda 500

39x29cm

Låda 200

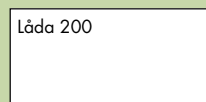
65x29cm

Låda 500

Låda 500

Tot mått: 78x29cm

Låda 200

Låda 500

Tot mått: 104x29cm

Låda 300

48x29cm

Sobek Rationell
Plantering AB
556240-0803
2015.07.10
Riskprognos 0,09%

SOBEK / MobilPlant Rationell Plantering AB, Box 5, 272 03 Gärsnäs

Tel: 0414-23022

Fax: 0414-23025

E-post: sobek@mobilplant.com

Hemsida: www.mobilplant.com

KORT NYT

1

Begravelse med striptease

Stripteasedans er blevet en ny trend ved begravelser i Kina. Fænomenet med striptease forekommer mest i de kinesiske landdistrikter, men ses også i Taiwan. I Kina mener man generelt, at jo flere, der kommer til en begravelse, jo mere hædres den afdøde – og så gælder alle kneb...

Men Kinas kulturdepartement har nu besluttet, at det skal være slut med de muntre og erotiske indslag ved begravelserne, idet man finder, at de forstyrrer god ro og orden og den sociale atmosfære.

Kilde: *Kyrkogården nr. 3, 2015*

2

Giftgas i kiste fra Filippinerne

Da en medarbejder på Västres Begravningspladsen i Göteborg skulle tage i mod en kiste, der kom fra Filippinerne, begyndte det at svide i øjne og hals. Det viste sig efterfølgende, at liget var blevet balsameret med methylbromid, en nervegas, der også anvendes som kemisk våben. Den filippinske kiste blev derfor lagt i en hermetisk lukket zinkkiste, der efterfølgende blev forsejlet yderligere med et specielt materiale. Til slut blev kisten begravet i en støbt grav, for at forhindre udslip af kemikalierne til grundvandet.

Episoden har siden fået begravelsesfirmaet Fonus til kun at modtage kister fra udlandet via lufthavnene i Malmø og Stockholm, hvor der er bedre lokaler og udrustning, i tilfælde af, at kisterne skulle indeholde farlige stoffer.

Kilde: *Kyrkogården nr. 2 og 3*

3

Gravstederne nedlægges

De senere års fokus på sikkerheden i forbindelse med gravminder på svenske kirkegårde, har flere konsekvenser. En af dem er, at et stigende antal gravsteder nu nedlægges. De svenske kirkegårdes gravminder bliver systematisk kontrolleret, og hvis de vurderes til at være ustabile, bliver gravmindet lagt ned. Gravstedsindehaveren må herefter selv bekoste, at få gravmindet rejst op igen og sikret på forsvarlig vis.

Ifølge Sven-Erik Aspeklev, der er kirkegårdschef i Helsingborg, har det givet anledning til mange samtaler med gravstedsindehavere, der undrer sig over, at deres gravminde pludselig er blevet farligt og derfor lagt ned. Og det får åbenbart en del til at vælge, at gravstedet i stedet for skal nedlægges. I Helsingborg er antallet af nedlagte grave er steget fra ca. 100 i 2013 til ca. 400 i 2014.

Kilde: *Kyrkogården nr. 3*

4

Kursus i 'Projektering og etablering af bytræplantninger'

Kurset 'Projektering og etablering af bytræplantninger' behandler problemstillinger der opstår i forbindelse med planlægning, projektering og etablering af bytræer. Kurset henvender sig til arkitekter, landskabsarkitekter og andre der arbejder med bytræplantninger. De primære undervisere på kurset er Oliver Bühler og Palle Kristoffersen. Kurset kan tages selvstændigt eller kan indgå som et integreret modul i den samlede diplomuddannelse. Kursusstart den 6. oktober 2015. Læs mere på www.parkdiplom.science.ku.dk

Kontakt Christian Kjøller, cpk@ign.ku.dk eller Oliver Bühler, obl@ign.ku.dk

5

Grønne udviklingsplaner for kirkegårde

Arbejdet med udgivelsen af en vejledning til udarbejdelse af udviklingsplaner for kirkegårde skrider frem. Interessenter og faggrupper vil hen over sommeren kommentere på det materiale, der indtil videre er udarbejdet i projektet ”Grønne udviklingsplaner”, inden den endelige færdiggørelse til august.

Materialet er sendt til kirkegårds konsulenterne, udvalgte landskabsarkitekter, repræsentanter for gravere, kirkegårdsledere, menighedsrådsmedlemmer, provster samt kirkeministeriet.

Grundtanken er at give en overskuelig introduktion til udviklingsplaner på kirkegårde. Målgruppen er menighedsrådene, men også gravere, kirkegårdsledere, gartnere og andre ansatte samt provstiudvalg.

Materialet skal give læseren en forståelse af, hvad en udviklingsplan kan, hvordan den udarbejdes, og hvordan den bruges i hverdagen. Målet er, at man lokalt overvejer udviklingsplanen som redskab og bliver klædt på til at tage de næste skridt. For de flestes vedkommende vil det være at kontakte en konsulent, der kan styre den videre proces.

6

Parfume med afdødes duft

Et fransk firma har udviklet en metode, der kan ekstrahere duften af et menneske fra vedkommendes tøj og genskabe den i en parfume.

Den usædvanlige ide kommer fra Katia Apalategui, der blev inspireret af sin egen mor, der efter faderens død, længe gemte på et pudevær med hans duft. Parfumen lan-

ceres via begravelsesbureauer og kommer til at koste ca. 4.000 kroner pr. flaske.

Kilde: Kyrkogården nr. 3

7

Promessa Organic AB er gået konkurs

Firmaet Promessa, der arbejder med at udvikle metoden til frysetørring af lig, er blevet erklæret konkurs. Susanne Wiigh-Mäsak, der har udviklet metoden og står bag Promessa, agter dog at fortsætte aktiviteterne under et nyt firmanavn; Osgripom AB. Det forventes, at der kan skaffes nye investorer og at forhandlingerne med Töreboda pastorat kan fortsætte. Her arbejdes stadig med planer om at bygge et anlæg til frysetørring, et såkaldt promatorium.

Idéen om frysetørring som en økologisk begravelsesform, blev præsenteret i 2001 og i øjeblikket ligger der i Sverige 5 nedfrosne lig, som venter på, at metoden bliver en realitet.

Kilde: www.kyrkanstidning.se

8

Velkommen til nye kolleger

Ulf Høiriis Nielsen er tiltrådt som Kirkegårdsleder den 1. juli ved Herlev – Birkholm Kirkegårde

Mikkel Dalsby er tiltrådt som Overgartner den 15. juli ved Nykøbing Falster Kirkegårde

Thue de la Cour er tiltrådt som Driftsassistent ved Randers kommunale kirkegårde

KALENDEREN

18. april – 11. oktober 2015

BUGA 2015

Bundesgartenschau afholdes 5 forskellige steder i Havelregionen i Tyskland. Kirke- og kirkegårdsudstillingen findes i udstillingsområdet Dombezirk i Hansestadt Havelberg. Se mere på www.buga-2015-havelregion.de

26. - 28. august 2015

Have & Landskab

Den grønne fag-udstilling Have & Landskab afholdes på Selandia-CEU i Slagelse. Se mere på www.hl15.dk

3. september 2015

Temadag på Byggetek Ulfborg Kjærgård

Temadagen retter sig mod alle, der arbejder på kirkegårde og i menighedsråd, og har fokus på hvordan man griber processen med forandringer på kirkegården an og hvordan man kan optimere driften på kirkegården. Tilmelding senest d. 24. august til Lene B. Jensen på mail til lbje@mercantec.dk. Se mere på www.mercantec.dk/byggetek/nyheder/temadag-om-kirkegaarde

4. september 2015

Gravmindeudstilling på Kerteminde ny Kirkegård

Gravmindeudstillingen omfatter 5 kunstneres bud på det nutidige gravminde, udført i materialerne træ, sten, glas, metal og ler/keramik. Udstillingen åbnes kl. 13.30 af Biskop Tine Lindhardt. Se mere her om inde i bladet.

7. - 9. september 2015

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2015 afholdes i Frederikshavn på Hotel Scandic 'The Reef'. Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

13.-14. september 2015

'Dødens have og dødens sten'

Foreningen for Kirkegårdskultur afholder seminaret 'Dødens have og dødens sten' på Fjeldsted Skovkro på Fyn. Prisen for medlemmer er kr. 1.900,- alt inkl. Se mere på www.kirkegaardskultur.dk

25. - 26. september 2015

Kirkens Forum

Fagmessen Kirkens Forum afholdes i MesseC i Fredericia. Her vil være udstillinger med relation til kirkegårdsdrift, administration og kirkelige aktiviteter. Åbent fra 9.00 til 16.00 begge dage. Se mere på www.kirkensforum.dk

20. - 23. oktober 2015

Krematoriekursus

DKL afholder krematoriekursus på Svendborg Vandrehjem/ Danhostel. Kurset henvender sig til alle i branchen - såvel nye som ældre medarbejdere, der ønsker at være opdaterede med de nyeste tiltag. Man kan se mere på www.dkl.dk. Tilmelding på e-mail: erik@dkl.dk

21. - 23. oktober 2015

Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder kurset 'Lederen som forhandler og konfliktløser' (modul 3). Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk

Oplev GiANT minilæssere og IHI minigravere på stand 4116 ved Kirkens Forum

GIANT

GiANT D204SW

Motor 20 hk · Løftkraft 1100 kg · Egenvægt 1000 kg · Parallelføring på løftearm · Frem/bak i joystick · 4 hjulmotorer med el-hydraulisk diff.spærre

IHI

Japansk kvalitet

IHI 19VXT

1920 kg · Motor 15 HK · Udskydelige bæltter 980/1310 mm · Luksus kabine med radio · Arbejdslygter · Mekanisk hurtigskift · Graveskovl 30 cm.

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76884400 · www.bhsribe.dk

Læs referencer på hjemmesiden

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Klaus Frøderiksen, Garnisons Kirkegård
Tlf. 3542 7951
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.100 stk.

Abonnement: Kr. 320,- pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2015

Nr. 5, oktober 2015	15. september 2015
Nr. 6, december 2015	15. november 2015
Nr. 1, februar 2016	15. januar 2016
Nr. 2, april 2016	20. marts 2016
Nr. 3, juni 2016	20. maj 2016
Nr. 4, august 2016	20. juli 2016

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

Flere af artiklerne i dette nummer af bladet, peger på den anden rolle, som de kirkegårdsansatte i "marken" også har: Næmlig at det ofte er dem, der har den fortsatte kontakt med de pårørende, i tiden efter en begravelse-handling. Det høres til tider, at kirkegårdsgartnerne får besked på, at samtaler med kirkegårdens brugere, ikke er noget, de skal bruge deres tid på – og at de på en høflig og venlig måde må forsøge at signalere, at samtalen er slut, så de ikke spilder for meget af deres tid på snak. Men måske skal der netop være tid til det også? Som en del af det sociale og diakonale arbejde, som kirken i forvejen udfører?

Hermed ikke være sagt, at kirkegården og dens ansatte skal fungere som sorgterapeuter, men det bør anerkendes, at de små møder og

samtaler i dagligdagen har en betydning for de pårørende, og at kirkegårdens ansatte skal klædes bedre på, til at møde mennesker, der er i sorg.

Begravelseshandlingen har ændret sig med små skridt, gennem de seneste årtier. Måske var det på tide at også opfattelsen af kirkegården og dens ansatte også ændrede sig? At man anerkender kirkegårdens betydning for de efterladedes sorgproces og prøver at anskue kirkegården som et væsentligt aktiv for folkekirken, i stedet for at se den som en økonomisk belastning.

Hvis du har et indlæg – lille eller stort – til det næste nummer af bladet, skal det være redaktionen i hænde senest d. 15. september.

Claudisvej 18, Dk-7430 Ikast, Telefon: +45 86865999, www.jessing.eu, info@jessing.eu

siden 1982

FORNYELSE
MED RESPEKT
FOR TRADITION

Se flere produkter på:
www.jessing.eu

JESSING
aps